

”MÄ OON NETISSÄ YLEENSÄ YKSIN”

Tutkimus perheen yhteisestä verkon käytöstä

Maaret Räikkönen

**Opinnäytetyö
Joulukuu 2009**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
*Viestinnän koulutusohjelma
Kulttuuriala*

Tekijä RÄIKKÖNEN, Maaret	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 51	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus Salainen ☐ saakka	
Työn nimi ”MÄ OON NETISSÄ YLEENSÄ YKSIN” Tutkimus perheen yhteisestä verkon käytöstä		
Koulutusohjelma Viestinnän koulutusohjelma		
Työn ohjaajat LUNDVALL, Anniina, HEIKKINEN, Martti		
Toimeksiantaja Jyväskylän ammattikorkeakoulu		
Tiivistelmä <p>Työssä haluttiin selvittää, kuinka tietoisia varhaisteinien huoltajat ovat lastensa internetin käytöstä ja kuinka paljon he itse osallistuvat lapsen verkon käyttöön arjessa. Työn avulla pyrittiin vahvistamaan aikaisempaa tietoa ja saamaan lisää tietoa aiheesta. Itse tutkimuksen lisäksi työssä avattiin mediakasvatuksen ja mediavanhemmuuden käsitteitä ja kerrottiin nuorten eniten suosimista verkkopalveluista. Opinnäytetyön tuloksia verrattiin muun muassa Toinen Elämä -hankkeen (2008) kyselyssä saatuihin tuloksiin.</p> <p>Tutkimus oli kvantitatiivinen Survey-tutkimus. Sekä oppilaille että huoltajille laadittiin kyselylomake, jonka pohjalta tutkimus tehtiin. Oppilaat haastateltiin yksitellen, ja vastaukset kirjattiin sanasta sanaa kyselylomakkeeseen. Huoltajille kyselylomake jaettiin lapsen mukana kotiin. Kyselylomakkeessa oli viisi kysymystä ja ne olivat molemmille osapuolille samat, jotta ne olivat vertailukelpoisia keskenään. Tutkimusmateriaalin saamiseen meni noin yksi viikko syksyllä 2008. Tutkimuskohteena oli Vantaan Rajakylän koulun 6 A-luokka ja heidän huoltajansa. Otos oli 21 oppilasta huoltajineen.</p> <p>Tutkimus osoitti, että lapset ja huoltajat ovat eri aaltopituudella verkon käyttöön liittyvistä asioista. Tulosten mukaan aikuiset kokevat viettävänsä aikaa verkossa lapsen kanssa paljon, mutta lapset ovat asiasta eri mieltä. Verkon käyttöön liittyvät säännöt ovat perheissä epäselviä, ja lapset käyttävät verkkoa pääasiassa yksin. Aikuiset tietävät suurin piirtein ne sivustot, joilla lapsi päivittäin viettäisi aikaa, mutta eivät juuri vietä aikaa näillä sivustoilla yhdessä lapsen kanssa.</p> <p>Samankaltainen tutkimus olisi syytä tehdä suuremmalla tutkimusjoukolla ja keskittyä syihin, jotka vaikuttavat aikuisten ja lasten vastausten ristiriitaisuuteen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Mediakasvatus, mediataito, mediavanhemmuus, internet		
Muut tiedot		

Author RÄIKKÖNEN, Maaret	Type of Publication Bachelor's Thesis	
	Pages 51	Language Finnish
	Confidential ☐ Until ☐	
Title “ I’M USUALLY ALONE ON THE NET” A survey of family members using the Internet together		
Degree Programme Media Design		
Tutor(s) LUNDVALL, Anniina, HEIKKINEN, Martti		
Assigned by Jyväskylä university of applied sciences		
Abstract <p>The main purpose of the study was to find out how aware parents are of their children's habits of using the Internet and how much they themselves take part in that. Another aim of the survey was to confirm previous information about the subject and also, to produce more information. The main part in the thesis is the research itself, but themes like media education and media parenthood are also discussed. Some popular websites among youngsters are also introduced. The research results were mainly compared to those of the Toinen Elämä Project (2008.)</p> <p>The research method was quantitative survey. Both children and adults were supposed to fill in a questionnaire with five questions. The children were interviewed one by one. The adults filled in the questionnaire at home. The questions were the same for both the parties so it was easy to compare them to each other. It took about one week to get the material for the research in the fall of 2008. The research subjects were the pupils of grade 6 A in the Rajakylä school in Vantaa, Finland. The population consisted of 21 students including their parents.</p> <p>The results show that the children and adults are on a different wave length in using the Internet. According to the results, adults feel that they spend a lot of time on the web with their children but children feel differently. The rules for using the Internet are unclear, and children mainly use it alone. Adults roughly know the websites their children visit, but they do not spend time on those websites with their kids.</p> <p>There is a need for further research on the subject to find out why the answers were so inconsistent.</p>		
Keywords media education, media skills, media parenthood, Internet		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	2
2 MEDIAKASVATUS JA MEDIAVANHEMMUUS.....	4
2.1 Mediakasvatus ja mediataidot.....	4
2.2 Mediavanhemmuus on tätä päivää	6
3 NUORET VERKKOMAILMOISSA.....	11
3.1 Verkko on nuorille osa tavallista arkea.....	11
3.1.2 Viestiminen verkossa	12
3.1.3 Pelit verkossa.....	14
3.1.4 YouTube	16
3.2 Verkko kasvattajana – nykyajan haaste	17
4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT	21
4.1 Perheiden yhteinen internetin käyttö tutkimuskohteena.....	21
4.2 Hypoteesit ja tutkimusmenetelmät	22
4.3 Rajakylän koulun 6 A-luokan oppilaat ja heidän huoltajansa.....	25
5 TULOKSET	26
6 POHDINTA	40
LÄHTEET	43
LIITTEET	46
Liite 1. Tutkimuslupalomake	46
Liite 2. Kyselylomake oppilaille.....	48
Liite 3. Kyselylomake huoltajille.....	50

1 JOHDANTO

Toimin Mannerheimin Lastensuojeluliiton TUNNE-kouluttajana (Turvallinen nuorten netti) syksyllä 2006 ja keväällä 2007. TUNNE-projektin (2005–2007) tarkoituksena oli ohjata lapsia ja nuoria turvalliseen ja kriittiseen internetin käyttöön. Vanhemmille ja opettajille suunnattu TUNNE-koulutus koski lähinnä sitä, mitä nuoret internetissä tekevät ja kuinka aikuiset voivat ohjata lapsia ja nuoria verkon käytössä.

Kun yhden oppitunnin aikana sai jonkun lapsen tai nuoren pohtimaan, onko oma salaisana sittenkään se paras mahdollinen, tai kun joku vanhempi havahtui miettimään, viettääkö oma lapsi tai nuori liikaa aikaa tietokoneella, tunsin olevansa liikkeellä tärkeän asian puolesta.

TUNNE-projekti synnytti intoni mediakasvatusta kohtaan. Kouluttaessani lapsia, nuoria ja aikuisia aloin huomata, että varsinkin vanhemmat ovat lastensa internetin käytöstä ja siihen liittyvistä asioista todella tietämättömiä.

Juuri vanhempien tietämättömyys oli yksi syy, joka synnytti idean opinnäytetyöni aiheeseen. Päätin tutkia *perheen yhteistä internetin käyttöä*. Aihetta on tutkittu melko vähän lukuun ottamatta joitakin aihetta sivuavia tutkimuksia. Vertaan omia tutkimustuloksiani lähinnä Toinen Elämä -hankkeen vuonna 2008 teettämän selvityksen tuloksiin. Hanke selvitti vuoden 2008 aikana pääkaupunkiseudulla asuvien 10–18-vuotiaiden nuorten internetin käyttöä ja tietokone- ja konsolipelaamista. (N=2926). Omassa tutkimuksessani halusin saada vastauksia muun muassa seuraaviin kysymyksiin:

- Viettääkö lapsi aikaa internetissä yhdessä huoltajan kanssa?
- Onko perheessä sääntöjä liittyen internetin käyttöön?
- Tietääkö huoltaja, mitä verkkosivuja lapsi käyttää?
- Onko aikuinen lähellä, jos lapsi kohtaa internetissä jotakin ahdistavaa?

Kohdistin tutkimukseni kuudesluokkalaisiin oppilaisiin, varhaisnuoriin, jotka ovat siirtymävaiheessa: alakoulu alkaa olla ohi, ja yläkoulu on edessä. Tutkimuskohteeni

on Vantaan Rajakylän koulun 6A-luokka ja heidän huoltajansa. Otos on 21 oppilasta huoltajineen.

Opinnäytetyöni alussa avaan mediakasvatuksen ja mediavanhemmuuden käsitteitä. Kerron työssäni lyhyesti internetistä lähinnä nuorten näkökulmasta nyky-yhteiskunnassamme. Esittelen muutamia varhaisnuorten suosimia verkkopalveluja, jotka johdattelevat itse tutkimukseen, sen tavoitteisiin ja lähtökohtiin. Tutkimusmenetelmäni on kvantitatiivinen, eli määrällinen. Haastattelin jokaisen lapsen yksitellen, ja kirjasin vastaukset kyselylomakkeeseen. Huoltajille suunnattu kyselylomake jaettiin lapsen mukana kotiin paperiversiona.

Lopuksi esittelen tutkimukseni tulokset ja vertaan niitä talvella 2008 julkaistuihin Toimen Elämä -hankkeen tuloksiin. Tulokset-osioissa arvioin myös jatkotutkimuksen tarvetta. Pohdinta-osuuden lopussa esittelen muutamia ehdotuksia aikuisten internet-tietoisuuden lisäämiseksi. Työssäni käytän internetistä joko kyseistä termiä tai sanaa *verkko*. Perheen aikuisista käytän sanaa *huoltaja*, *vanhempi* tai *aikuinen*.

2 MEDIAKASVATUS JA MEDIAVANHEMMUUS

2.1 Mediakasvatus ja mediataidot

Mediakasvatus on tukea ja ohjausta mediakulttuurissa (Kotilainen & Rantala 2008, 64). Mediakasvatus voidaan määritellä kasvatukseksi, erityisesti opetukseksi, opiskeluksi ja oppimiseksi, jossa media toimijana, välineinä ja / tai sisältöinä on merkityksellisesti mukana (Vesterinen 2007, 74). Mediakasvatuksen tavoitteena on tuottaa osallistuvia, itseään sujuvasti ilmaisevia ja kriittisiä kansalaisia, jotka päivittävät koko ajan myös teknistä osaamistaan eri viestintävälineitä kohtaan (Tuominen & Mustonen 2007, 137).

Elämme tänä päivänä mediamaailmassa, ja media on läsnä kaikkialla: kotona, koulussa, työpaikalla, työmatkalla, harrastuksissa. Elämme mediakulttuurissa, jossa ihmisillä pitää olla uusia taitoja hallita omaa elämäänsä (Kotilainen & Rantala 2008, 64). Mediakasvatuksen alkutaipaleesta ollaan montaa eri mieltä. Erään näkökannan mukaan mediakasvatusta on ollut niin kauan kuin on ollut viestintävälineitä. Jo 1600-luvulla syntyi sanomalehdelle vastaiskuna mediakriittistä kirjoittelua. Toisen tulkinnan mukaan lähtökohtana mediakasvatukselle on 1800-luvun alkupuolisko, jolloin moderni joukkoviestintä alkoi kehittyä ja jolloin alettiin puhua massakulttuuriksi nimetyn ilmiön tuhoisista vaikutuksista niin Euroopassa kuin Yhdysvalloissa. Kolmas tulkinta esittää mediakasvatuksen alkaneen 1800–1900-lukujen taitteessa, jolloin massakulttuuri alkoi todella kehittyä. (Kotilainen 1999, 13.)

Jos keskitytään 1900-lukuun ja siitä edelleen tähän päivään, on mediakasvatuksen kehittämisessä nähtävissä monia eri vaiheita. Voidaan puhua suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenistä, joista jokaiseen voidaan liittää oma media tai mediakulttuurin muoto, joka silloisessa mediakasvatuksen vaiheessa on ollut hallitsevin. (Kupia-
nen, Sintonen & Suoranta 2007, 22.)

1960 Kansansivistys	Audiovisuaalinen kasvatus Joukkotiedotuskasvatus	Elokuva, televisio, Sanomalehti, joukkoviestintä
1970 Kriittisyys	Joukkotiedotuskasvatus Viestintäkasvatus	Televisio, massamediat
1980 Estetiikka, etiikka	Viestintäkasvatus	Video, audiovisuaalinen kulttuuri, elokuva, musiik- kivideot
1990 Verkottuminen, vuorovaikutus	Viestintäkasvatus, Me- diakasvatus	Tietotekniikka, verkkotek- nologia, digitaalinen teknologia
2000 Moniulotteinen mediakulttuuri	Mediakasvatus	Digitaalinen teknologia; multimodaalisuus

TAULUKKO 1. Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet (Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007, 23).

Mediakasvatuksesta on kautta aikojen puhuttu monin eri termein, kuten myös yllä olevasta taulukosta käy ilmi. Omassa työssäni käytän vain sanaa *mediakasvatus*, joka on vakiintunut kuvaamaan medioiden kanssa ja kautta tehtävää kasvatustyötä. Mediakasvatuksella kehitetään mediakulttuurissa elämisen perusvalmiuksia, eli *mediataitoja*. Koska media on läsnä kaikkialla, tarvitaan sen käsittelemiseen työkaluja. Mediakasvatus tarjoaa näitä työkaluja ymmärtää ja suhtautua median kuluttamiseen kriittisesti ja tutkivalla otteella. Mediakasvatuksen tavoitteena on myös antaa valmiuksia tekniseen osaamiseen ja aktiiviseen osallistumiseen myös median tekijänä. (Niinistö & Ruhala 2007, 126.)

Mediataito on kyky hankkia tietoa medially ja mediasta, viestiä ja ilmaista itseään eri mediavälinein, arvioida ja analysoida eri mediatekstejä (Mts. 126). Mediataitojen avulla opitaan myös toimimaan omassa yhteisössä, joka voi olla esimerkiksi perhe tai kaveripiiri. Vaikka nuoret ovatkin teknisesti taitavia median käyttäjiä, tarvitaan aikuisia tueksi avaamaan median arvokysymyksiä, pohtimaan yhdessä esimerkiksi median käyttämiä valintoja ja rohkaisemaan mediajulkisuuteen omissa ja yhteisissä asioissa. Mediataidot ovat nyky-yhteiskunnassamme välttämättömiä taitoja niin aikuisille kuin lapsillekin. (Kotilainen & Rantala 2008, 64.)

Mediakasvatuksen ja mediataitojen yhteydessä puhutaan useista muistakin eri termeis-

tä, kuten medialukutaidosta. Medialukutaitoon kuuluu kriittinen ote mediaan ja sen kyseenalaistaminen. Medialukutaito saavutetaan vähitellen. Lapsena otetut ensimmäiset askeleet ovat alku elinikäiselle harjoittelulle. (Niinistö & Ruhala 2007, 126.)

2.2 Mediavanhemmuus on tätä päivää

Mannerheimin Lastensuojeluliiton tilaaman kyselyn (2006) mukaan 10–16-vuotiaiden vanhempien tietoisuus lastensa internetin käytöstä on vaihtelevaa. Alle puolet kyselyyn vastanneista vanhemmista on esimerkiksi keskustellut lapsen kanssa siitä, miten toimia ikävissä tilanteissa verkkomaailmassa. Noin kolmannes on pelannut lapsensa kanssa verkkopelejä tai seurannut vierestä lapsen verkkokeskusteluja. Vähän alle puolet on seurannut lapsen verkon käyttöä selaimen sivuhistorian kautta. Lähes puolet vastanneista ilmoitti, ettei seuraa lapsen verkon käyttöä millään lailla. Kyselyn mukaan vain harva vanhemmista kuitenkin kokee lapsen tai nuoren verkkomaailman olevan itselleen täysin vieras. Toisaalta vanhemmista lähes 40 % kokee tarvitsevänsä tietoa internetistä ja sen mahdollisuuksista. (TNS Gallup 2006.)

Vaikka myös aikuiset tarvitsevat mediakasvatusta selvitäkseen mediaviidakossa, on aikuinen vahvempi kohtaamaan median haasteet kuin lapsi. Aikuisen vastuu arjen mediakasvattajana on haasteellinen tehtävä. Kiire, stressi ja erilaiset elämäntilanteet perheissä voivat aiheuttaa sen, ettei aikaa yhteiselle median seuraamiselle, käyttämiselle ja tekemiselle jää. Myös medioiden päällekkäinen käyttö ja vapaa-ajan ja koulun sulautuminen yhteen tuovat omat haasteensa kasvatustyölle niin kotona kuin koulussakin (Kangas, Lundvall & Sintonen 2008, 17).

Tänä päivänä puhutaan paljon *mediavanhemmuudesta*, joka kuvaakin erittäin hyvin ilmiötä, jossa vanhemmat kasvattavat lapsensa median keskellä. Peuran, Veikkolaisen, Kankkosen ja Suutarlan laatimassa Mediakasvatuksen työkirjassa (2006) avataan mediavanhemmuuden käsitettä. Jokainen vanhempi joutuu mediavanhemmuuden haasteen eteen, sillä lapset syntyvät väistämättä keskelle mediamaailmaa.

Mediavanhemmuudella tarkoitetaan muun muassa rajojen asettamista lapsen tai nuoren median käytölle. Mediakasvatuksen työkirjassa on vanhemmille muistilista medi-

an hallinnasta. Muistilista sisältää viisitoista kohtaa, jotka kertovat pähkinänkuoressa, mitä mediavanhemmuus terminä tarkoittaa. Jokainen kohta tässä on lyhennetty Mediakasvatuksen työkirjassa olevasta muistilistasta.

- 1. Aloita mediakasvatus, kun lapsesi on pieni.*
- 2. Tehkää pelisäännöt.*
- 3. Sijoita televisio, tietokone ja pelilaitteet yhteisiin tiloihin.*
- 4. Varmista, että lapsesi median parissa viettämä aika on tasapainossa liikunnan, harrastusten, luovan leikin ja ulkoleikkien kanssa.*
- 5. Varmista, että lapsesi nukkuu riittävästi.*
- 6. Tarkastele omaa tapaasi katsoa ja kuluttaa mediaa – ja muuta tapojasi tarvittaessa.*
- 7. Osallistu lapsesi median käyttöön.*
- 8. Opasta lastasi tekemään hyviä mediavalintoja.*
- 9. Tutustu ikärajoihin ja sisältökuvauksiin.*
- 10. Suojaa lastasi väkivaltaisilta mediasisällöiltä.*
- 11. Seuraa lapsesi käyttäytymistä, kun hän on kohdannut jotakin pelottavaa tai väkivaltaista.*
- 12. Ole läsnä ja käytettävissä, kun lapsesi haluaa puhua mediassa kohtaamistaan asioista.*
- 13. Puhu lapsesi kanssa stereotyyppisistä ja väkivaltaisista mediakuvista*
- 14. Kerro strategioista, joita mainostajat käyttävät lapsiin.*
- 15. Pidä huoli, että äänesi kuullaan. (Peura ym. 2006, 48.)*

Aikuiset ovat tottuneet yksisuuntaiseen mediaan, jossa media antaa aikuisille tietoa. Lapset ja nuoret sen sijaan elävät erilaisessa maailmassa, jossa he vaativat medialta kaksisuuntaisuutta, eli että heidän äänensä pääsee kuuluviin. Nuoret tuottavat helposti erilaisia mediasisältöjä ja tuovat ajatuksiaan julki verkossa esimerkiksi videoiden kautta. Julkinen ja yksityinen tila ovat läsnä verkossa samanaikaisesti. (Kangas, Lundvall & Sintonen 2008, 3-4.)

Aikuiset eivät aina muista, että he ovat eläneet täysin erilaisen lapsuuden, erilaisten medioiden parissa kuin heidän omat lapsensa. Siksi aikuisen olisi hyvä miettiä esi-

merkiksi medioiden taustarakenteita, kuten esimerkiksi, miksi joitakin tiettyjä sisältöjä luodaan ja mihin näillä sisällöillä pyritään. Tällöin aikuisen on helpompi ymmärtää myös lasta ja toimia hänelle mediakasvattajana. (Mediakasvatusseura Metka 2006.)

Lapsi oppii taitavaksi median käyttäjäksi omassa yhteisössään, niin kavereiden kanssa kasvotusten kuin verkossa muodostuvissa yhteisöissä. Vaikka lapsi onkin usein, varsinkin teknisesti taitava median käyttäjä, tarvitsee hän vanhemman ohjausta ja läsnäoloa median parissa. Lähtökohta turvalliselle median käytölle on aikuisen kiinnostus ja jaettu kokemus. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän mediakasvatuksessa korostuvat suojelullinen näkökulma, turvallisen median käytön harjoittelu, median käytön säännöt ja rajat, ja mediaan tutustuminen yhdessä aikuisen kanssa. Se on myös lasten ja vanhempien välistä neuvottelua median käytöstä. (Niinistö & Ruhaala 2007, 129.)

Lapsen läheisimmillä ihmisillä, eli useimmissa tapauksissa lapsen huoltajilla, on merkityksellinen rooli siinä, ettei lapsen arvo- ja todellisuuskäsitys tai maailmakuva muodostu yksinomaan mediasta. Tämän vuoksi aikuisen esimerkki lapselle on tärkeä. (Mustonen 2006, 16.) Kun aikuinen pohtii omaa mediatietoisuuttaan, on hän samalla perillä myös lapsensa mediatodellisuudesta. Oman median käytön pohdinta lisää valvottuneisuutta ja ymmärrystä mediaa kohtaan. (Mediakasvatuskeskus Metka 2006.)

Aikuisen velvollisuus arjessa on lapsen suojeleminen hänelle sopimattomalta tiedolta ja kuvamateriaalilta. YK:n lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin hyväksytty ihmisoikeussopimus, ja sen on allekirjoittanut 192 valtiota. Sen neljä pääperiaatetta velvoittavat kunnioittamaan lapsen oikeuksia, mikä koskee niin tavallista elämää kuin elämää verkossa ja digitaalisessa maailmassa. Neljä pääperiaatetta ovat:

- *Kaikki lapset ovat tasa-arvoisia.*
- *Lapsen etu on ensisijainen kaikessa päätöksenteossa.*
- *Lapsella on oikeus hyvään elämään.*
- *Lapsen näkemykset on otettava huomioon.*

Lapsen oikeuksien sopimuksessa vuonna 1948 todetaan, että lapsen tulee saada kasvaa rauhassa ja aikuisen tehtävänä on suojella lasta. Tämä koskee niin tavallista elämää, kuin esimerkiksi elämää verkossa. (Lapsen oikeuksien yleissopimus 1989.)

Suomen laki (2007) edellyttää lasten ja perheiden parissa toimivia viranomaisia tukemaan vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään (Lastensuojelulaki 13.4.2007, 2§). Mediamaailmassa tästä esimerkkinä ovat muun muassa ikärajojen asettaminen kuvaohjelmiin ja peleihin sekä tiedottaminen haitallisista sisällöistä esimerkiksi tv-ohjelmissa. Kuitenkin yleisesti on tiedossa, että huoltajat tuntevat ikärajoja huonosti. Osaksi tähän vaikuttaa se, että ikärajoja on liikaa, ne eroavat toisistaan ja mitään yhtenäistä linjaa ei ole. (TNS Gallup 2008.)

Vuorovaikutteiset kuvaohjelmat, kuten tietokonepelit, on laissa vapautettu ennakkotarkastamisesta. Niistä on kuitenkin tehtävä ilmoitus, ja ne pitää merkitä suosituskärajalla. Käytäntöä kehitetään Valtion elokuvatarkastamon ja opetusministeriön kanssa käytyjen keskustelujen tuloksena niin, että myös verkkopelit laitettiin ilmoitusvelvollisuuden piiriin vuoden 2008 alusta lähtien. (Valtion elokuvatarkastamo 2008.) Valtion tarjoama tuki mediavanhemmukseen ei yksin riitä käytännön mediakasvatuksen tueksi arjessa, sillä pelkät ikärajat eivät suojele lasta. Siksi yksittäiset järjestöt, kuten Mannerheimin Lastensuojeluliitto pyrkivät edistämään erilaisin hankkein ja projektein aikuisten mediatietoisuutta.

Internetin vaaroista keskustellaan jatkuvasti niin mediassa kuin kahvipöytäkeskusteluissa. Kun kasvattajilla ei ole tietoa tarpeeksi verkosta ja lapsesta sen käyttäjänä, myös huoli lapsesta tai nuoresta kasvaa. Virallista tutkimustietoa siitä, mitä kasvattajat eniten pelkäävät yhtälössä internet ja lapsi, on vähän. Mannerheimin Lastensuojeluliiton kyselytutkimuksessa eniten vanhempia kuitenkin huoletti oman lapsen mediankäyttö ”yleisesti”. Puolet vanhemmista kertoi sen aiheuttavan huolta päivittäin tai joka viikko (Pajamäki-Alasara 2007, 15). Muun muassa oman kokemukseni mukaan vanhempia huolettavat verkossa aivan samat asiat kuin oikeassa elämässä, eli kiusaaminen, hyväksi käytetyksi tuleminen, ystävyysuhteet ja niiden luotettavuus sekä rahan kuluttaminen verkossa. Myös kuvagalleriat arveluttavat vanhempia niiden julkisen luonteen vuoksi. Vanhemmat eivät halua oman lapsensa laittavan kuvaa kuvagalleriaan muun muassa kuvan väärinkäytön pelossa.

Pelastakaa Lapset ry toteuttaa vuosittain Lapsen ääni-kyselyn. Vuoden 2007 kyselyssä painopisteenä olivat ikävät kokemukset internetissä ja niistä vanhemmille kertominen. Kyselyn tulosten mukaan ikävistä kokemuksista kerrotaan vanhemmille todella har-

voin ja iän mukaan vielä harvemmin. Esimerkiksi, jos lapsi on joutunut itseään vanhemman ihmisen ahdistelemaksi verkossa, vain 24 % 11–17-vuotiaista kertoi asiasta huoltajalle. Koska lapset eivät kerro verkossa tapahtuneista tilanteista vanhemmilleen, on vanhemman vaikea puuttua asiaan. Yhtenä keinona on verkon käytön rajoittaminen. Pelastakaa lapset ry:n selvityksen mukaan kuitenkin vanhemmista 27 % ei rajoittanut lapsensa internetin käyttöä lainkaan. Selvityksen mukaan lapset kuitenkin kaipaavat aikuisen tukea ja osallisuutta, kuten rajoja, vaikkeivät sitä välttämättä suoraan osaisikaan sanoa. (Pelastakaa Lapset, 2007.)

3 NUORET VERKKOMAAILMOISSA

Verkko on täynnä nuorille suunnattuja palveluja. Osa näistä palveluista on jonkin organisaation tai yrityksen tarjoamia ja osa nuorten itsensä ylläpitämiä sivustoja. (Mattiainen 2008, 43.) Tässä osiossa esittelen kolme suosituinta verkkopalvelua, jotka useissa tutkimuksissa ja myös oman kokemukseni ja tutkimukseni perusteella nousevat suosikeiksi nuorten keskuudessa. Nämä palvelut ovat:

- *Viestiminen*
- *Pelit*
- *Videopalvelut*

3.1 Verkko on nuorille osa tavallista arkea

Internet-yhteys on suomalaisissa kodeissa 2000-luvun jälkeen enemmän sääntö kuin poikkeus. Laajakaistainfon sivuilla kerrotaan 53 % suomalaisissa kotitalouksissa olevan laajakaistayhteys (Laajakaistainfo.fi, 2007).

Verkon suosiosta kertoo myös viestintäviraston teettämä tutkimus (N=750), jonka mukaan 98 % haastatteluun vastanneista vanhemmista kertoi heidän taloudessaan olevan tietokone ja vain 2 % haastatelluista ei omista internetiä. Lähes puolet haastatelluista kertoi taloudessaan olevan kaksi tietokonetta. Koneiden määrään kotitalouksissa vaikuttavat muun muassa perheen tulot ja lasten määrä. (Viestintäviraston julkaisuja 2008, 15.)

Suosituimpia palveluja 12–20-vuotiaiden nuorten keskuudessa ovat pikaviestinohjelma Messenger, sähköposti, tiedonhaku ja hakupalvelut, surffailu, yhteisölliset sivustot ja reaaliaikainen keskustelu verkossa (Taloustutkimus 2007). Jo alakouluikäiset ovat innokkaita pikaviestimien ja kuvagallerioiden käyttäjiä. Gallerioissa keskustellaan, vaihdellaan kuvia ja tutustutaan uusiin ihmisiin ja samalla rakennetaan omaa identiteettiä peilaamalla omaa minää muihin yhteisön käyttäjiin. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2006.)

Verkossa muodostuvat yhteisöt ovat lapsille ja nuorille tärkeitä. Verkkoyhteisöön samastuminen voi olla voimakasta, ja yhteisöstä voi tulla sosiaalisen identiteetin lähde. (Matikainen 2008, 73.) Verkossa myös vaikeista ja henkilökohtaisista asioista kertominen on joillekin helpompaa. Koska verkko suo käyttäjälle etäisyyttä, puhutaan siellä asioista, joista ei välttämättä uskallettaisi puhua kasvotusten. (Mts. 89.)

Verkossa ujutkin yksilöt pääsevät sanomaan mielipiteitään tai kertomaan tunteistaan. Lukiolainen Kalle Kareinen kuvaa Helsingin Sanomissa julkaistussa mielipidekirjoituksessa, kuinka verkossa keskustellessa olo on itsevarmempi. Kirjoittaja kertoo Messengerin kohottaneen itseluottamusta niin, että hän uskaltautui ottamaan kontaktia vastakkaiseen sukupuoleen myös oikeassa elämässä. Kirjoittaja kertoo omakohtaisesti, kuinka verkolla on kyky avata sisäänpäin kääntyneiden nuorten ajatusmaailmoja, lisätä itsevarmuutta ja pienentää riskiä tulla kiusatuksi. (Kareinen 2009.)

3.1.2 Viestiminen verkossa

Verkko on yhteisöllinen tila. Verkkoa voikin verrata kaupunkiin, jossa tehdään erilaisia asioita, kuten vietetään aikaa, kohdataan toisia ihmisiä, käydään kahdenkeskistä keskustelua tai osallistutaan julkiseen keskusteluun. (Matikainen 2008, 29.)

Tässä osiossa otan tarkastelun kohteeksi kaksi lasten ja nuorten suosikkipalvelua, joiden kautta he verkossa viestivät. Nämä palvelut ovat Messenger ja IRC-Galleria.

Messenger on lapsille ja nuorille luonnollinen yhteydenpitotapa. 12–20-vuotiaista pikaviestintäohjelma Messengeriä käyttää ”usein” 66 % vastaajista (Taloustutkimus 2007). Koulussa alkaneet jutut jatkuvat luonnollisesti Messengerissä koulupäivän jälkeen. Messengerin etuna on sen reaaliaikaisuus, eli siellä viestit vaihtuvat nopeasti reaaliajassa. Messenger on myös melko turvallinen tapa viestiä verkossa, sillä sinne hyväksytään yleensä vain sellaiset ihmiset, jotka käyttäjä tuntee ennestään. Messengerin välityksellä siis pidetään yhteyttä jo tuttuihin ihmisiin, eikä siellä yleensä luoda uusia suhteita, kuten esimerkiksi kuvagallerioissa tehdään.

Toisin kuin usein luullaan, Messengerissä suurin uhka eivät ole pedofiilit tai muut ahdistelijat, vaan tavalliset lapset ja nuoret. Jokiranta selittää opinnäytetyössään pohjaten Agatston ym. (2008) teokseen, kuinka nettikiusaaminen pikaviestimissä on yleistynyt. Yleistä ”mesekiusaamista” on muun muassa vihaisten tai uhkaavien viestien lähettäminen jollekin ystävälliställä olevista henkilöistä. Kiusaamista tapahtuu myös erilaisten tiedostojen, kuten kuvien välityksellä. Kiusaaja voi esimerkiksi lähettää uhrista halventavia kuvia tai videopätkiä muille käyttäjille. (Jokiranta 2008, 40.)

Suomen suosituin Internet-yhteisö on IRC-Galleria. Siellä keskeistä on omien kuvien lisääminen palveluun ja toisten kuvien kommentointi. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2006.) IRC-Galleria on lyhyessä ajassa tullut keskeiseksi osaksi nuorten arkea. Palvelusta on tullut statusta osoittava ilmiö, ja samalla kyseessä on muotivillitys, joka saa paljon huomiota julkisuudessa. Oletuksena on, että IRC-Galleria pitää pintansa nuorisokulttuurissa myös tulevaisuudessa lähinnä vilkkaan ja sosiaalisen vuorovaikutuksensa vuoksi. (Matikainen 2008, 51.)

IRC-Galleriassa käy päivittäin 60 % suomalaisista 13–17-vuotiaista nuorista. (IRC-Galleria 2007.) IRC-Galleriassa parasta nuorten mielestä on:

- *kanssakäyminen toisten ihmisten kanssa*
- *toisten kuvien katselu*
- *palautteen saaminen omista kuvista*
- *uudet tuttavuudet.* (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2006.)

Suurimmaksi osaksi IRC-Galleria ja muut kuvagalleriat ovat nuorille harmitonta, sosiaalista kanssakäymistä, mutta toki kuvagallerioihin liittyy varjopuolia, kuten kaikkeen muuhunkin sosiaaliseen toimintaan. Myös tässä kyseisessä palvelussa kiusaaminen nimimerkin takaa on helppoa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton kyselyyn vastanneista 19 % oli kokenut kiusaamista IRC-Galleriassa, eikä näistä kiusaamistapauksista juuri kerrota vanhemmille. Kyselyyn vastanneista vain 11 % kertoi kiusaamisesta vanhemmille ja 41 % ei kertonut kenellekään. Kaikesta huolimatta kyselyn lopputulos kuitenkin on, että nuoret ovat vastuullisia IRC-Gallerian käyttäjiä. Kuvagalleriat ovat pääasiassa nuorille mielekkäitä ja turvallisia yhteydenpitopaikkoja. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2006.)

3.1.3 Pelit verkossa

Internetissä voi pelata lähestulkoon mitä peliä tahansa perinteisestä pasianssista erilaisiin yhteisöllisiin roolipeleihin. Tarjonta on kirjavaa ja samoin myös käyttäjäkunta. Verkossa pelejä voi pelata joko yksin tai yhdessä, ilmaiseksi tai maksua vastaan. Verkko mahdollistaa pelaamisen myös maailmanlaajuisesti. Verkkopelaaminen on tutkimusten mukaan yksi suosituimmista palveluista internetissä. 12–20-vuotiaista 30 % kertoo pelaavansa verkkopelejä usein ja silloin tällöin pelaaviksi itsensä luokitteli vastaajista 23 % (Taloustutkimus 2007).

Toinen Elämä-hanke selvitti vuoden 2008 aikana pääkaupunkiseudulla asuvien 10–18-vuotiaiden nuorten internetin käyttöä ja tietokone- ja konsolipelaamista. Esittelen tässä vain omaan tutkimusryhmääni kuuluvien, eli 12–13-vuotiaiden nuorten tuloksia aiheeseen liittyen.

Hankkeen (2008) teettämän selvityksen mukaan 10–15-vuotiaiden (N=540) toiseksi eniten käyttämä verkkopalvelu on selainpelit, eli verkosta löytyvät, ilmaiseksi pelattavat pelit. 10–15-vuotiaista suosituimmaksi palveluksi selainpelit listasi 40 % vastaajista. 12–13-vuotiaat pojat pelaavat keskimäärin noin yhdeksän tuntia viikossa ja tytöt noin kolme tuntia viikossa. (Tossavainen 2008.) Omassa tutkimuksessani monet haastatelluista pojista kertoivat pelaavansa noin yhdestä kolmeen tuntia päivässä. Luku on suunnilleen saman verran viikkotunteina kuin Toinen Elämä-hankkeen selvityksestä käy ilmi.

Pelaamiseen liittyy sekä hyviä puolia että uhkakuvia. Yleinen pelko aikuisten näkökulmasta peleihin liittyen on niihin koukkuun jääminen, väkivaltaiset sisällöt ja fyysiset oireet, kuten lihominen ja silmäsairaudet. Harvoin kuitenkin varhaisnuorten kohdalla pelaaminen muodostuu riippuvuudeksi. (Tossavainen 2008.) Alakouluikäisillä peliriippuvuutta ehkäisevät muun muassa lasten muut harrastukset, jotka vievät viikolla aikaa pelaamiselta.

Kohtuullisella pelaamisella on todettu olevan hyödyllisiä vaikutuksia. Pelatessa kehittyvät tekniset taidot sekä koordinaatio- ja ongelmaratkaisukyky. Myös sosiaaliset tai-

dot kehittyvät, samoin kyky mielikuvitteluun. Pelatessa rentoutuu ja viihtyy. Se myös vahvistaa pärjäämisen- ja omanarvontunnetta. (Ermi, Heliö & Mäyrä 2004, 29.) Myönteisten ja kielteisten tunteiden kokeminen ja niiden hallinnan opetteluun tietokonepelit tarjoavat hyvän areenan. Tunnepitoisista toimintapeleistä voi myös ammentaa mallia tunteiden käsittelyyn ja itseilmaisuun. (Lundvall & Mustonen 2006.)

Suosituimpia pelejä lasten ja nuorten keskuudessa ovat taistelu- ja toimintapelit, seikkailupelit, tasohyppelypelit, simulaatio ja ongelmaratkaisupelit (Ermi ym. 2004, 46). Vaikka kyseessä oleva tutkimus peleistä on tehty vuonna 2004, voi tulosten olevan ajankohtaisia tänäkin päivänä. Tällä viitataan esimerkiksi Toinen Elämä-hankkeen (2008) tutkimustuloksiin ja omiin tutkimustuloksiini.

Verkkopeleissä, kuten muissakin peleissä pitää noudattaa ikärajoja, jotka ovat suosituksia 18 ikävuoteen saakka. Jos pelissä on K18-merkintä, on se ehdottomasti kielletty alle 18-vuotiailta. Verkkopelien ikärajoja säätelee Valtion elokuvatarkastamo. Suomen laki edellyttää, että jokaisessa Suomessa myytävässä pelissä on sen haitallisuudesta kertova ikäraja. (Valtion elokuvatarkastamo 2008.) Suomessa on käytössä yleiseurooppalainen ikämerkintäjärjestelmä Pan European Game Information (PEGI). Ikärajamerkintöjen lisäksi yleiseurooppalaisessa merkintätavassa käytetään sisältösymboleja, jotka kertovat syyn pelin saamaan ikärajaan. Näitä symboleja on seitsemän, jotka ovat:

- *kauhu*
- *väkivalta*
- *seksi*
- *huumeet*
- *kiroilu*
- *syrjintä*
- *uhkapelit*. (Valtion elokuvatarkastamo 2008.)

Yleiseurooppalainen merkintätapa on käytössä suurimmilla tietokone- ja konsolipelien valmistajilla. Se on kuitenkin vapaaehtoinen, maksullinen järjestelmä, jonka vuoksi Suomessa on käytössä myös ilmainen, kotimainen merkintätapa. Kaikki tietokone- tai konsolipelit on Suomessa merkittävä jommalla kummalla tavalla. (Valtion elokuvatarkastamo 2008.)

kastamo 2008.) Valtion elokuvatarkastamon verkkosivuilla kehoitetaan aikuisia olemaan tarkkana pelien ikärajojen suhteen ja keskustelemaan peleistä lastensa kanssa, sillä kiinnostus lapsen pelaamiseen suojelee lasta. (Valtion elokuvatarkastamo 2008.)

Ikärajoja noudatetaan yleisen tiedon ja tutkimusten perusteella huonosti. Toinen Elämä-hankkeen selvityksen (2008) mukaan lähes 60 % alaikäisistä vastaajista oli pelannut K18-pelejä viimeisen vuoden aikana. (Tossavainen 2008.) Myös oman kokemukseni ja tutkimukseni mukaan huoltajat usein vähättelevät ikärajoja eivätkä läheskään aina ole tietoisia siitä, mitä pelejä lapset pelaavat.

3.1.4 YouTube

Verkko on täynnä vuorovaikutteisia videopalveluita, joista lienee tunnetuin YouTube. Tarkastelen tässä osassa lyhyesti YouTubea ja siihen liittyviä asioita ja ongelmia. Otin palvelun tarkasteluun, sillä se on yksi suosituimmista verkkopalveluista monissa tutkimuksissa, kuten myös omassani.

Googlen omistaman YouTube:n kautta voi sekä katsoa että ladata toisten käyttäjien lähettämiä videoita. Palveluun voi myös itse lähettää omia tuotoksiaan. YouTubeissa ikäsuositus on 13, mutta yhä nuoremmat vierailevat sivustolla päivittäin hauskojen videoiden ja musiikkivideoiden houkuttelemina. Usein hauskoista videoista kuullaan kavereilta, eli puskaradio toimii yhtenä markkinakanavana palvelulle.

Kansallisen nuorisotutkimuksen (2007) mukaan YouTube-sivustolla on vierailut 81 % nuorista, mutta sisältöä sinne on heistä tuottanut vain 8 % (Kangas, Lundvall & Sintonen 2008, 6). Lapset ja nuoret viettävät aikaa YouTubeissa viihtyäkseen. Videoita katsellaan usein yhdessä, mikä tekee YouTubeasta sosiaalista toimintaa. Sisältöä YouTubeen tuottavat nuoret saavat omia tuotoksiaan verkkoon muiden nähtäväksi. Samalla he kuitenkin ottavat riskin joutua esimerkiksi pilkan kohteeksi, sillä verkkoon laitettu video on nähtävissä kaikille palvelua käyttäville.

YouTube on julkinen areena, mitä monet lapset ja nuoret eivät aina ymmärrä. Myös

se, mitä YouTubeen on sopivaa laittaa, on monelle käyttäjälle epäselvää.

Ja koska sensuuri YouTubeessa on lähes olematonta, pääsee palveluun paljon ei-toivottua materiaalia. Yksi esimerkki tästä ei-toivotusta materiaalista on syksyltä 2008, kun YouTubeessa levisi video liittyen Kauhajoen kouluammuskelu-tragediaan. Video poistettiin heti tapahtuneen jälkeen, mutta se oli ehtinyt jo levitä monen käyttäjän tietokoneen ruudulle. Kauhajoen tragedian jälkeen keskusrikospoliisille annettiin määräys valvoa verkkoa tehostetusti. Rikosylikonstaapeli Jukka Mäkynen keskusrikospoliisista sanoo kuitenkin koko internetin valvonnan olevan mahdotonta, sillä seurattavia sivustoja voi olla jopa tuhansia. (YLE uutiset 2008.)

Kriittisen ajattelun puutteesta kertoo myös julkisuudessa puitu opettajan karaokevideo, joka eksyi erään oppilaan toimesta kaikkien nähtäväksi YouTubeen. Oppilas oli kuvannut opettajan karaoke-esitystä koulun vappujuhlassa, jonka jälkeen hän oli lisännyt tuotoksensa YouTubeen. Videon verkkoon laittanut poika tuomittiin sakkoihin kunnianloukkauksesta. (MTV 3 2007.)

3.2 Verkko kasvattajana – nykyajan haaste

Kasvatus on aina ollut jonkinlainen haaste, mutta nykypäivänä se on yhä ongelmallisempaa. Yksi syy haasteellisuuden lisääntymiseen on se, että kasvatukseen ei enää ole tiettyä kaavaa, vaan se on muuttunut moniaineiseksi ja -arvoiseksi. Aiemmin kasvattajina toimivat perinteiseen malliin lähinnä koti ja koulu. Nykyään näiden lisäksi kasvattajien paikalla ovat kaverit, populaarikulttuuri ja media. (Matikainen 2008, 15.) Tässä osassa keskityn lähinnä identiteetin rakentamiseen verkossa ja siihen, millainen paikka verkko ylipäätään on kasvuympäristönä.

Matikaisen (2008) mukaan verkko on kasvuympäristö, jota ei voi luokitella yksinomaan hyväksi tai pahaksi. Verkko ei itsessään ole paha, vaan siellä väärin toimivat ihmiset. (Matikainen 2008, 9.) Matikainen (2008) esittelee teoksessaan Juha Suorannan (2003) ajatuksen ”mediakulttuurista, joka tarjoaa runsaasti aineksia identiteetin koostamiseen, muttei juuri mitään piirustuksia tai ohjeita siihen, miten koonti tehdään tai mitä identiteetillä ylipäätään tehdään.” (Mts. 82.) Ajatuksessa piilee kriittisen ajattelun puute, joka vaivaa edelleen monia verkon käyttäjiä, varsinkin lapsia ja nuoria. Ja

juuri kriittisen ajattelun kehittämiseen mediakasvatus tarjoaa työkaluja.

Matikainen (2008) pohtii teoksessaan myös sitä, kuinka verkko ei huomioi lapsen eri kehitysvaiheita. Verkko on käytännössä katsoen aina auki, eikä sivustoja juurikaan valvota viranomaisten taholta. Lapsi ja nuori oppii mallista ja verkko tarjoaa valtavan määrän erilaisia malleja, niin hyviä kuin huonojakin. Verkossa ei myöskään ole perinteisiä rajoja siihen, mitkä ovat ”aikuisten juttuja” ja mitkä taas lapsille sopivia jutunaiheita. Verkossa herjataan, väitellään ja puhutaan sopimattomasti, jonka aikuinen osaa suodattaa, mutta lapsi ei välttämättä. Näin ollen verkko ei ota huomioon esimerkiksi verkkokeskustelussa osanottajien ikää tai kehitysvaiheita. Useimmiten kuitenkin on niin, että aikuiset puhuvat aikuisten kanssa ja lapset lasten, mutta riski joutua ”väärin keskusteluihin” on lapsilla ja nuorilla verkossa suuri. (Matikainen 2008, 110–111.)

Matikaisen (2008) mukaan verkossa voidaan erottaa erilaisia paikkoja ja tapoja rakentaa omaa identiteettiä. Paikat ja roolit voidaan asettaa eri tasoihin:

- *Surffaaja: satunnaista jälkien jättämistä eri sivuille, käyttäjää ei voida tunnistaa*
- *Kuluttaja: tietoista liikkumista, tietojen jättämistä itselle tärkeille sivuille*
- *Kotisivu: oman ”identiteetin” kuvaaminen tai esittäminen kuvien ja tekstin avulla. Tähän liittyy myös blogi-kirjoittelu, joka tarkoittaa julkista ”päiväkirjaa” verkossa*
- *Webbikamera: oman, todellisen identiteetin esittäminen kuvan avulla*
- *Keskustelija: julkisissa tai suljetuissa keskusteluissa*
- *Roolipelaaja: keksityn tai todellisen identiteetin luominen. (Matikainen 2008, 85.)*

Identiteetin luominen verkossa on helppoa jo pelkästään vierailemalla erilaisilla sivustoilla. Tietoisesti identiteettiä luodaan vaikkapa blogikirjoittelulla, laittamalla oma kuva esille tai julkaisemalla mielipidekirjoituksia. Monille verkko voi olla jopa ainoa keino saada omaa ääntä kuuluville, ja näin ollen verkosta voi tulla tärkeä identiteetin luoja. (Mts. 86.)

Lapset ja nuoret oppivat usein verkossa monia asioita ilman vanhempien tai muiden kasvattajien ohjausta. Verkkomaailmassa lapsi joutuu yksin tilanteisiin, joissa hän tar-

vitsisi aikuista tuekseen. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi kiusaamisen tai ahdistelun kohteeksi joutuminen. (Tuominen & Mustonen 2007, 148.) Mustosen (2006) mukaan vanhempien viitseliäisyys ja kiinnostus lapsen ja nuoren internetin käyttöä kohtaan on kaiken perusta verkkoturvallisuudessa. Kun vanhempi perehtyy siihen maailmaan, jossa lapsi tai nuori on sisällä, hän oppii erottamaan uhkakuvien joukosta tilanteet, joiden takia varovaisuutta median kanssa toimiessa tarvitaan. Lapsen tai nuoren verkkomaailmaan perehtyminen voi olla aluksi haasteellista, mutta aikuinen kuitenkin oppii pikkuhiljaa, jos kiinnostusta asiaan on tarpeeksi. (Mustonen 2006, 3.)

Verkon yksi haastavimmista puolista on, että se on vapaa ja avoin kaikille eikä sensuuria juuri ole. Internetissä kuka tahansa voi julkaista lähes mitä tahansa. (Matikainen 2008, 23.) Sensuurin puutteesta verkossa kertoo esimerkiksi se, että pelkkä pornografiaan viittaava hakusana hakukoneessa riittää avaamaan lapsille sopimatonta kuvamateriaalia.

Lapset ja nuoret eivät aina osaa arvioida verkkoa kriittisestä näkökulmasta, eivätkä he ymmärrä verkon olevan julkinen areena: verkkoon laitettua materiaalia ei välttämättä saa sieltä koskaan pois. Julkisen ja yksityisen raja on monille lapsille ja nuorille vielä epäselvä, joka on käynyt itselleni ilmi muun muassa TUNNE-koulutuksissa. Lapsille ja nuorille on usein yllätys, että esimerkiksi oma, verkkoon laitettu kuva saattaa päätyä väärin käsiin hänestä itsestään riippumatta.

Kriittisen ajattelun puutteesta kertoo myös maailman suurimman, vapaan tietosanakirjan, Wikipedian, hyödyntäminen tiedon lähteenä. Wikipediaa pidetään varsinkin lasten ja nuorten keskuudessa luotettavana, vaikka siellä kuka vain pystyy muokkaamaan sinne kirjoitettuja artikkeleita. Mikkonen (2008) esittää artikkelissaan tietokirjailija Petteri Järvisen ajatuksen Wikipedian vaarallisuudesta. Järvisestä on huolestuttavaa, että Wikipediaa siteerataan huoletta jopa Yleisradion ohjelmissa. Koulutöissä lainataan Wikipedian artikkeleita sanasta sanaan, mikä puolestaan tuottaa päänvaivaa opettajille. (Mikkonen 2008, 15.)

Kasvattajan ei tarvitse olla välttämättä tietoinen kaikesta, mitä verkossa tapahtuu tai tuntea jokaista uutta verkkovillitystä. Tärkeintä olisi, että kasvattaja tietäisi yleisellä tasolla verkon luonteesta ja osaisi rajoittaa ja kyseenalaistaa verkon käyttöä. Kasvattajan olisi tärkeää muistaa myös se, että suhtautuminen verkkoon muuttuu eri ikävai-

heissa. Hänen pitäisikin olla valppaana ja tunnistaa oman lapsensa eri kehitysvaiheet.
(Matikainen 2008, 169-170.)

4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT

4.1. Perheiden yhteinen internetin käyttö tutkimuskohteena

Huoltajien tietoisuutta lastensa verkon käytöstä ei ole tutkittu kovin paljon, jonka vuoksi halusin tutkia aihetta. Alakouluikäisten TUNNE-vanhempainilloissa yllätti kerta toisensa jälkeen se, että aikuiset eivät tiedä, mitä heidän lapsensa verkossa tekevät ja miksi. Asenteet esimerkiksi kuvagallerioita ja verkkopelejä kohtaan ovat usein olleet negatiiviset ja yksi syy tähän voi olla aikuisten tietämättömyys kyseisistä verkkopalveluista.

Toinen elämä -hankkeen (2008) selvityksestä käy ilmi, että 10–12 -vuotiaiden lasten vanhemmista vain noin puolet tietää *aina*, mitä heidän lapsensa tekevät verkossa. Kun lapsi siirtyy yläkouluun, vanhempien tietoisuus vähenee entisestään. Tässä lapsen kasvulle ja kehitykselle kriittisessä vaiheessa vanhemmat voivat myös kokea kodin ja koulun välisen yhteistyön vähenevän ja tukea mediakasvatukseen voi olla vaikeampi saada (Opetushallitus & Suomen vanhempainliitto 2007, 17).

Toinen elämä -hankkeen (2008) selvityksestä käy myös ilmi, että vain joka kymmenennen lapsen ja nuoren kanssa on puhuttu hänelle sallituista sivustoista. Valvonta huoltajien taholta on suurimmaksi osaksi verkossa käytetyn ajan hallintaa, ei niinkään hallintaa verkkosisältöihin liittyen. (Tossavainen 2008.)

Tilastokeskuksen, Valtion elokuvatarkastamolle tuottaman ikäraajatutkimuksen (2007) mukaan suurin osa suomalaisista tuntee tarkastuskäytäntöä yhä vähemmän. Vielä vuonna 2002 noin 51 % suomalaisista vastaajista luuli elokuvien ja DVD-tallenteiden ikärajojen olevan suosituksia ja vuonna 2007 vastaava tulos oli jo 72 %. Nykyisistä, uusista ikärajoista ei tutkimuksen mukaan oltu tietoisia. Vain kuusi vastaajaa 1400:stä osasi nimetä kaikki uudet ikäraajat. (Tilastokeskus 2007.)

Viestintäviraston (2008) teettämän tutkimuksen (N=750) mukaan aikuiset rajoittavat lasten verkon käyttöä muun muassa asettamalla aikarajan verkon käytölle (64%), sallimalla verkon käytön vain tiettyinä kellonaikoina (63%) ja valvomalla verkon sisältöä (58%). Kuitenkin, jopa 19 % lapsista (11–12-vuotiaat), sai päättää itse omasta verkon

käytöstään, joka on lähes viidennes vastaajista. Jotkut huoltajista kertoivat keskustellevansa lapsen kanssa verkkoon liittyvistä asioista ja jotkut mainitsivat tarkkailevansa selaimen sivuhistoriaa. Tutkimuksen mukaan verkon käytön valvonta vähenee huomattavasti, kun lapsi täyttää 15 vuotta. (TNS Gallup 2008.)

Oma tutkimukseni kohdistuu Vantaan Rajakylän koulun 6A-luokan oppilaisiin ja heidän huoltajiinsa. Halusin tutkia varhaisteinejä, koska sekä oman kokemukseni, että tutkimustietoon nojaten voidaan olettaa huoltajien tietoisuuden lastensa verkon käytöstä vähenevän ajan myötä. Halusin tutkimuksellani vahvistaa jo olemassa olevaa tietoa ja ehkä tuottaa hieman lisää tietoa aiheesta.

4.2. Hypoteesit ja tutkimusmenetelmät

Aloitin tutkimuksen tekemisen hypoteesieni varassa, jotka muodostuivat omien kokemusteni ja muiden, jo aiemmin mainitsemieni tutkimusten perusteella seuraavasti:

- *Huoltajat eivät vietä aikaa verkossa yhdessä lapsen kanssa.*
- *Huoltajat rajoittavat vähän 12–13-vuotiaiden verkon käyttöä.*
- *Huoltajat tuntevat melko huonosti ne sivustot, joita lapsi käyttää.*

Tutkimusmenetelmäni oli kvantitatiivinen Survey-tutkimus. Survey-tutkimuksen avulla saadaan ihmisjoukosta kuvailevaa tietoa esimerkiksi haastattelun avulla. Sen tavoitteena on tuottaa ”käytännöllistä” tietoa. Survey-tutkimuksen lähtökohtana ovat selkeät kysymykset, joihin pyritään saamaan vastaukset. (Oulun yliopisto 2009.)

Päädyin Survey-tutkimukseen saadakseni mahdollisimman totuudenmukaista tietoa aiheesta.

Ensimmäiseksi laadin tutkimuslupa-lomakkeen, joka jaettiin oppilaiden mukana huoltajille kotiin paperiversiona. Päädyin paperiseen versioon, koska kaikilla oppilaiden huoltajilla ei ollut käytössään sähköpostia. Tämän jälkeen aloin suunnitella kyselylomaketta. Pyrin laatimaan kysymykset niin, että saisin mahdollisimman paljon vastauksia, joita voisin peilata oletuksiini. Kyselylomakkeen piti olla tarpeeksi lyhyt ja ytimekäs, jotta huoltajat jaksavat keskittyä siihen. Tämän vuoksi päädyin viiteen kysymyk-

seen. Haastattelin jokaisen oppilaan yksitellen kirjaten vastaukset kyselylomakkeeseen. Kotona kyselylomakkeen sai täyttää joko toinen tai molemmat huoltajista. Lomakkeen kysymykset olivat huoltajille ja lapsille samat, vain hieman eri tavoin esitetty. Lapsille kysymykset olivat seuraavat:

1. Millaisilla verkkosivuilla käyt? Mainitse ainakin yksi suosikkisivustosi.
2. Onko teillä kotona verkkoon liittyviä sääntöjä? Millaisia ne ovat?
3. Oletko yleensä koneella yksin, kavereiden, sisarusten vai aikuisen kanssa?
4. Miten aikuiset valvovat verkon käyttöäsi kotona?(esimerkiksi tietokoneen sijainti, esto-ohjelmat jne.)
5. Jos kohtaat verkkoa käyttäessäsi jotakin ahdistavaa tai pelottavaa, kenen puoleen käännyt? Millaisiin epämiellyttäviin asioihin olet törmännyt?

Huoltajien kysymykset olivat:

1. Nimeä verkkosivut, joilla tiedät lapsesi käyvän
2. Millaisia verkon käyttöön liittyviä sääntöjä perheessänne on?(mihin aikaan vuorokaudesta, kuinka kauan jne.)
3. Vietätkö / vietätkö aikaa lapsenne kanssa verkossa seuraamalla mitä hän siellä tekee?
4. Miten valvot /valvotte lapsenne verkon käyttöä? (tietokoneen sijainti kodissa, esto-ohjelmat jne.)
5. Miten ohjaat lasta, jos hän on kohdannut verkossa jotakin pelottavaa / ahdistavaa? Voit myös kertoa esimerkkejä kyseessä olevista verkko-sisällöistä.

Kyselylomakkeen kysymykset muodostuivat mielestäni selkeiksi ja onnistuneiksi peruskysymyksiksi aiheesta. Koska kysymyksiä oli vain viisi, oli ne mietittävä tarkkaan, jotta saisin mahdollisimman paljon tietoa aiheesta. Mietin kysymyksiä laatiessani muun muassa seuraavia asioita:

- kysymysten selkeyttä.
- kysymysten ymmärrettävyyttä.

- kysymysten olennaisuutta verrattuna opinnäytetyön aiheeseen.
- kysymysten monipuolisuutta.
- tiedon määrää, jonka saan kerättyä kokoon kysymysten avulla.
- kysymysten eettisyyttä.

Mielestäni kyselylomake on toistettavissa oleva vastaavanlaista, pientä tutkimusjoukkoa ajatellen.

Laadin keräämästäni aineistosta tilastotietoa. Tekemistäni taulukoista on helppo nähdä huoltajien ja lasten vastausten erot ja yhtäläisyydet. Taulukot laadin Excel- taulukkolaskentaohjelmalla. Keräsin Excelliin kaiken saamani informaation sekä lapsilta että huoltajilta, jonka jälkeen laadin tietojen perusteella taulukon jokaisesta kysymyksestä.

Kritiikkinä tutkimustani kohtaan voisi sanoa otokseni pienuuden. Uskallan kuitenkin väittää, että vaikka otos olisi ollut suurempi, olisivat tulokset olleet suurin piirtein samoja. Tuloksia purkaessa tuli myös mieleen useita kysymyksiä, joihin olisin halunnut saada vastauksen. Mieleen tulleita jatkokysymyksiä olivat esimerkiksi:

- Millaisia sisältöjä aikuiset kuvittelevat lasten käyttämiltä sivuilta löytyvän?
- Ovatko lasten ja aikuisten verkkoon liittyvät odotukset, mahdollisuudet, uhat ja pelot samanlaisia?
- Miten lasten ja aikuisten yhteistä verkon käyttöä voisi tukea?
- Kuinka hyvin huoltajat tuntevat esimerkiksi verkkopelien ikärajoja?
- Miksi lapset kertovat huoltajille niin harvoin ikävistä kokemuksista verkossa?
- Millaisiin ikäviin asioihin verkossa on mahdollisuus törmätä?
- Millaisille sivustoille lapset päätyvät Googlen kautta?

4.3 Rajakylän koulun 6 A-luokan oppilaat ja heidän huoltajansa

Tutkimuskohteeni oli Vantaan Rajakylän koulun 6 A-luokka ja heidän huoltajansa. Luokan opettaja Kaija Kainulainen innostui tutkimukseni aiheesta ja lupaa tutkimuksen toteuttamiseen koulun rehtorilta, Jarmo Jukkalalta, saatiin heti. Kävin koululla yhteensä neljä kertaa tutkimusta tehdessäni, joten luokka ehti tulla tutkimusta tehdessä tutuksi.

Vain yksistä oppilaista ei saanut huoltajalta lupaa osallistua tutkimukseen. Näin ollen otos oli 21 oppilasta huoltajineen. Oppilaista seitsemän oli tyttöjä ja loput 14 poikia. Haastattelin jokaisen oppilaan yksitellen yhden koulupäivän aikana. Henkilökohtaisen haastattelumenetelmän avulla pyrin välttämään sellaiset vastaukset kuten ”ei”, ”kyllä”, ”en tiedä” tai ”ei mitään”. Jokainen haastattelutilanne kesti noin 15 minuuttia.

Haastattelutilaksi sain yhden luokkahuoneen, johon pyysin oppilaat yksi kerrallaan. Koen luoneeni jokaiseen oppilaaseen luottamuksellisen suhteen, koska he juttelivat avoimesti verkon käyttöön liittyvistä asioista. Oppilaat olivat selvästi innostuneita saadessaan olla mukana tutkimuksessa. Kirjasin jokaisen oppilaan vastaukset kyselylomakkeeseen sanasta sanaan. Toiset oppilaista innostuivat kertomaan verkkotutmuksistaan enemmän kuin toiset, mutta kaikki vastasivat kysymyksiin ja jatkokysymyksiin laajemmin kuin yhdellä lauseella.

Huoltajien vastaukset vaihtelivat paljon laadultaan. Toiset olivat vastanneet yhdellä lauseella, ja toiset huoltajista olivat selvästi vastausten perusteella perehtyneet kyselylomakkeeseen paremmin. Kaiken kaikkiaan tutkimus luokan kanssa eteni hyvin ja aikataulun mukaisesti. Sekä oppilaat että huoltajat sitoutuivat tutkimukseen hyvin.

5 TULOKSET

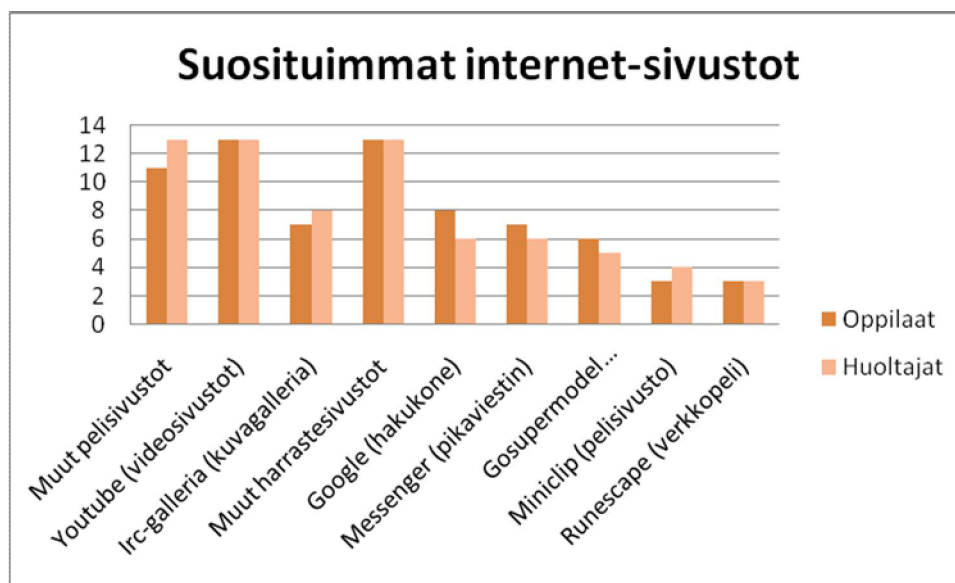
Tässä osassa esittelen tutkimukseni tulokset. Olen tehnyt jokaisesta kyselylomakkeessa olevasta kysymyksestä kuvion Excel-taulukkolaskentaohjelmalla. Jokaisessa kuviossa näkyvät sekä oppilaiden että huoltajien vastaukset ja näin ollen niitä on helppo vertailla keskenään.

Kuviot on purettu auki sanallisesti, jolloin kokonaiskuva tuloksista muodostuu selkeäksi. Kuvioissa oppilaiden palkki on tummemman värinen kuin huoltajia kuvaava palkki. Tulosten analysointiin olen käyttänyt oppilaiden suoria lainauksia havainnollistamaan analysointia ja osoittamaan tulosten luotettavuutta.

Vertailen omia tuloksiani Toinen Elämä -hankkeen (2008) selvityksen tuloksiin.

Tulokset-osion loppuun olen tehnyt yhteenvedon tutkimuksen olennaisimmista johtopäätöksistä.

Ensimmäisessä kuviossa tarkastelen verkkosivustoja, jotka tutkimuksessa osoittautuivat suosituimmiksi.

KUVIO 1. Suosituimmat internet-sivustot.

Kuvion 1 mukaan huoltajat ovat melko tietoisia siitä, mitkä ovat heidän lastensa suosikkisivustoja. Tästä voi päätellä, että joko lapset ovat kertoneet suosikkisivustoistaan huoltajille, kun he ovat täyttäneet kyselylomaketta tai että huoltajat todella ovat tietoisia näistä sivustoista: he ovat seuranneet lapsen verkon käyttöä joko vierestä tai esimerkiksi sivuhistorian kautta tai keskustelleet lapsen kanssa näistä verkkosivustoista. Arvailujen varaan jää, mikä on todellinen syy siihen, miksi huoltajat tietävät sivustot, joilla lapsi käy.

Toinen Elämä -hankkeen (2008) tuloksista käy ilmi, että 12–13-vuotiaiden tyttöjen huoltajat tietävät joko osan tai kaikki sivustot, joilla lapsi käy. Tytöistä vain muutama prosentti oli sitä mieltä, että huoltajat eivät tiedä, millä sivustoilla he käyvät. Poikien tulokset ovat hieman toiset. 13-vuotiaista jopa yli 30 % arvioi, että huoltajat eivät tiedä, missä sivustoilla he liikkuvat. 12-vuotiaista näin arvioi vain noin 10 %. Tästä voi päätellä, että 13-vuotiaat vastaajat ovat jo siirtyneet yläkouluun, jolloin huoltajien tietoisuus lastensa verkon käytöstä vähenee. 12-vuotiaat pojat arvioivat huoltajien tietävän joko osan tai kaikki sivustot, joilla he liikkuvat. 13-vuotiaiden tulos oli hieman toinen. Vain noin 20 % arvioi huoltajien tietävän kaikki sivustot. (Tossavainen 2008.)

Kolme suosituinta sivustoa tutkimukseni mukaan ovat YouTube, Muut harrastesivustot ja Muut pelisivustot. YouTubeen yhdeksi suosikeista listasi 13 oppilasta. Myös huoltajista 13 kertoi lastensa suosivan YouTubea. Vastausten perusteella YouTubeessa katsellaan lähinnä hauskoja videoita ja musiikkivideoita. Hauskasta videosta kuullaan kaverilta, jonka innoittamana YouTubeen mennään.

Käyn kuuntelemassa YouTubeessa musiikkia.

YouTubeessa on kiva katsella jalkapallo- tai muita urheiluvideoita.

Hassut mokailuvideot ovat parasta YouTubeessa!

Muita harrastesivustoja aktiivisesti käytti 13 oppilasta, ja samoin 13 huoltajaa tiesi Muita harrastesivustoja käytettävän. Muilla harrastesivustoilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa yksittäisten urheiluseurojen, kuten jalkapalloseurojen kotisivuja, joilla lapsi vierailee katsomassa esimerkiksi harjoitteluaikatauluja ja seuraamassa seuran ilmoitustaulua. Muut pelisivustot koostuivat erilaisista yksittäisistä selainpeleistä, joita sekä oppilaat että huoltajat nimesivät paljon. Lapsista 11 kertoi yhdeksi suosikkisivustokseen Muut pelisivustot, ja huoltajien vastaava luku oli 13 vastaajaa.

Muita suosittuja sivustoja tutkimuksen mukaan ovat muun muassa IRC-galleria, joka lienee tutuin kuvagallerioista. Muutama kyselyyn vastannut oppilas kertoi hänellä olevan oma profiili IRC-galleriassa. Toiset kertoivat katselevansa IRC-galleriassa kuvia, vaikkei omaa profiilia palvelussa ollutkaan. Irc-galleria on Suomen suurin Internet-yhteisö. Käyttäjien keski-ikä on 20 vuotta, mutta alaikäraja oman profiilin luomiseen on 12 vuotta. (IRC-Galleria 2007.)

Myös Messenger, eli yksi suosituimmista pikaviestimistä oli oman tutkimusjoukkoni suosikkien joukossa. Lapsista seitsemän kertoi Messengerin olevan yksi suosituimmista verkkopalveluista. Huoltajista kuusi tiesi lapsensa käyttävän kyseistä pikaviestinohjelmaa. Messengeriä käytetään vastaajien mukaan yhteydenpitoon kavereiden, tai kauempana asuvien sukulaisten kanssa. Messengerissä ei yleensä luoda uusia suhteita,

vaan siellä keskustelevat ovat toisilleen jo ennestään tuttuja. Yhdelle oppilaista oli tullut ”epämääräinen kaveripyyntö” Messengerissä. Kyseinen oppilas ei ollut hyväksynyt ihmistä kaverikseen. Muita ongelmia Messengerin käytössä ei ilmennyt tutkimuksessa.

Suosituimmiksi, yksittäisiksi pelisivustoiksi nousivat Gosupermodel, Runescape ja Miniclip. Myös huoltajat olivat näistä sivustoista hyvin tietoisia. Gosupermodel on ilmainen tyttöjen yhteisö, jossa käyttäjä luo oman hahmon (mallitytön). Palvelussa voi pelata ja keskustella. Gosupermodel tuli tutuksi itselleni vasta tutkimuksen kautta. Vastaajista kuusi tyttöä kertoi käyttävänsä Gosupermodel-sivustoa aktiivisesti, jopa päivittäin. Huoltajista viisi tiesi lapsensa vierailevan kyseisellä sivustolla. Runescape on seikkailupeli, jonka ikäraja on 13. Vastaajista 3 oppilasta kertoi pelaavansa kyseistä peliä, ja myös huoltajat olivat tietoisia tästä.

Miniclip-sivustolla voi pelata erilaisia pienpelejä ilmaiseksi. Suosikkikseen sivuston kertoi kolme oppilasta, ja huoltajista neljä nimesi Miniclip-sivuston olevan yksi lapsen suosikkisivustoista.

Mä käyn melkein joka päivä Gosupermodelissa. Siellä on kivaa jutella muiden ihmisten kanssa.

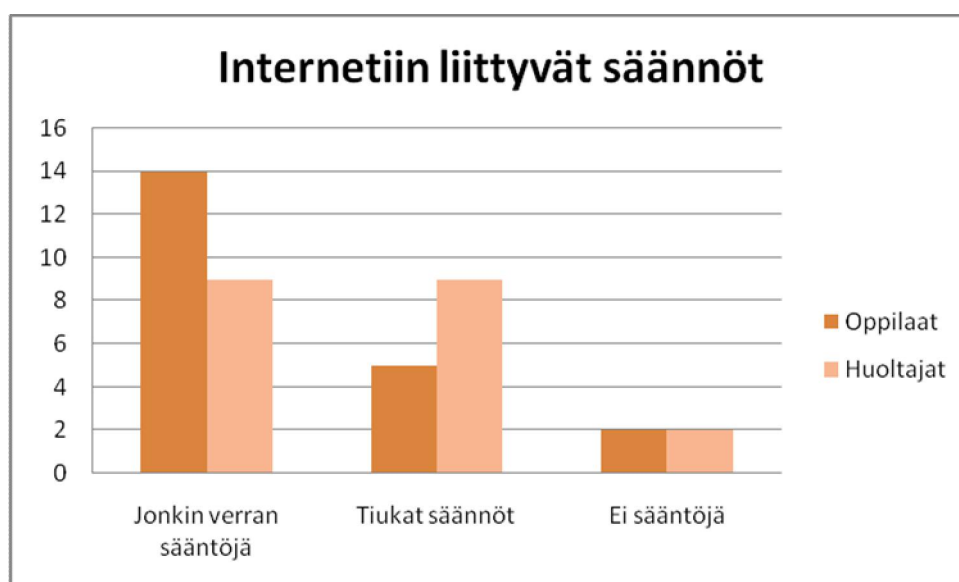
Mä käyn kaikilla airsoft-harrastukseen liittyvillä sivustoilla ja tykkään räiskintäpeleistä.

Ainoa hakukone, jonka oppilaat ja huoltajat mainitsivat, oli Google. Googlen suosikkikseen mainitsi kahdeksan oppilasta, ja vastaavasti kuusi huoltajista kertoi Googlen olevan lapsensa suosikkisivusto. Googlen suosiota puoltaa sen monipuolisuus. Googlen avulla pääsee sivustolle kuin sivustolle. Arvailujen varaan kuitenkin jää, millä sivustoilla lapset liikkuvat Googlen kautta. Aikaisempien tutkimusten ja oman kokemukseni perusteella on kuitenkin ilmeistä, että lapset etsivät muun muassa verkkopelejä ja tietoa esimerkiksi koulutöihin Googlea apuna käyttäen. Yllättävää tuloksissa lasten suosimissa verkkosivustoissa on se, että Wikipediaa, eli avointa, sähköistä tietosanakirjaa, ei maininnut kukaan vastaajista. Yleensä lapset mainitsevat Wikipedian

yhdeksi usein käyttämistään sivustoista. Koulutuksissa, joita olen pitänyt lapsille, Wikipedia on ollut aina ykkössijalla tietolähteenä. Voi olla, että Wikipedian sivuille päädytään usein Googlen kautta ja siksi sitä ei erikseen mainittu.

Verratessa lasten suosikkisivustoja Toinen Elämä -hankkeen (2008) tuloksiin, ovat ne samankaltaisia. Kyseisen tutkimuksen mukaan suosituimpia palveluja verkossa ovat kuvagalleriat, selainpelit, YouTube, pikaviestimet, google ja sähköpostit. (Tossavainen 2008.)

Toisessa kuviossa tarkastelen verkon käyttöön liittyviä sääntöjä.

KUVIO 2. Perheen säännöt internetin käyttöön liittyen.

Ensimmäiseksi täytyy mainita se, että kun kysyin oppilailta, onko heidän perheessään sääntöjä verkon käyttöön liittyen, yleisin vastaus oli ”ei oikeastaan”. Kun vähän aikaa juttelimme oppilaan kanssa, alkoi sääntöjä kuitenkin muistua mieleen. Uskon, että oppilaat eivät miellä sääntöjä säännöiksi, ja sen vuoksi lähes jokainen oppilaista vastasi ensin, ettei sääntöjä perheessä ole.

Loppujen lopuksi oppilaista 14 oli sitä mieltä, että sääntöjä on jonkin verran. Yllättävää on, että huoltajien vastaava tulos oli yhdeksän. Oppilaat, jotka vastasivat sääntöjä olevan jonkin verran, miettivät usein melko pitkään, mitä nämä säännöt ovat, eli heille

säännöt ovat jokseenkin epäselvät. Lopulta säännöiksi kyseiset oppilaat listasivat muun muassa aikarajan tietokoneella olemiseen. Joillakin näistä vastaajista oli tietty tuntimäärä, jonka he saivat viettää verkossa päivässä, esimerkiksi kolme tuntia. Toisilla oppilailla säännöt verkossa oloaikaan olivat löyhemmät. Moni vastasi, ettei verkossa saa olla koko päivää, tai että tietyn ajan jälkeen jompi kumpi huoltajista tulee sanomaan, että pitää tehdä jotakin muuta. Jotkut oppilaista vastasivat, että tietty aikarajoitus on asetettu, mutta siitä ei välttämättä tarvitse pitää aina kiinni.

Vastausten perusteella monen oppilaan omalle vastuulle jää, kuinka kauan hän viettää päivittäin aikaa verkossa. Noin yksi kolmasosa oppilaista vastasi, että säännöt liittyvät tiettyihin sivustoihin, mutta nämäkään vastaajat eivät aluksi mieltäneet tällaista sääntöä säännöksi. Kiellettyjä sivustoja oppilaiden mukaan olivat muun muassa pornosivut. Pornosivut kielletyiksi sivustoiksi kertoi kolme oppilasta. Seitsemän oppilasta vastasi säännöksi, että tietyn kellonajan jälkeen ei verkkoon enää saa mennä. Useimmilla näistä vastaajista kellonaika, jolloin verkkoon ei enää saanut mennä, oli klo 21–22. Kaksi oppilaista kertoi, että läksyt täytyy tehdä ennen tietokoneelle menoa. Näistä vastaajista vain toisen oppilaan huoltaja kertoi kyseisen asian olevan sääntö perheessä.

Meillä ei oikeastaan ole sääntöjä, mutta koko päivää ei saa olla koneella.

Ei erityisemmin ole sääntöjä. Itse pitää arvioida kuinka kauan netissä voi olla päivässä, mutta ei kuitenkaan kymmentä tuntia.

Mä en saa mennä millekään kielletyille sivuille, eli pornosivuille.

Osa huoltajien vastauksista oli samankaltaisia oppilaiden vastauksiin verrattuna. Osa koki, ettei sääntöjä juurikaan tarvita perheessä, koska asiat hoituvat ilman. Kuitenkin lähes jokainen huoltajista vastasi tietyn aikarajan verkossa oloon päivässä olevan sääntö perheessä. Huoltajat rajoittavat omien sanojensa mukaan verkossa oloaika myös kellonajan mukaan. Esimerkiksi verkkoon ei saa mennä klo 20:n tai klo 22:n jälkeen. Osa huoltajien ja oppilaiden vastauksista erosi toisistaan jonkin verran esimerkiksi liittyen aikaan, jonka verkossa saa olla päivässä. Tämä saattoi heitellä jopa

usealla tunnilla. Eniten näistä erosi vastaus, jossa oppilas kertoi säännöksi, että saa olla yhden tunnin päivässä tietokoneella ja jos hän tekee jotain väärin, kone otetaan rangaistukseksi pois. Oppilaan huoltaja sen sijaan vastasi, että tietokoneella saa olla vain sadepäivinä ja erikoistapauksissa noin tunnin kerrallaan.

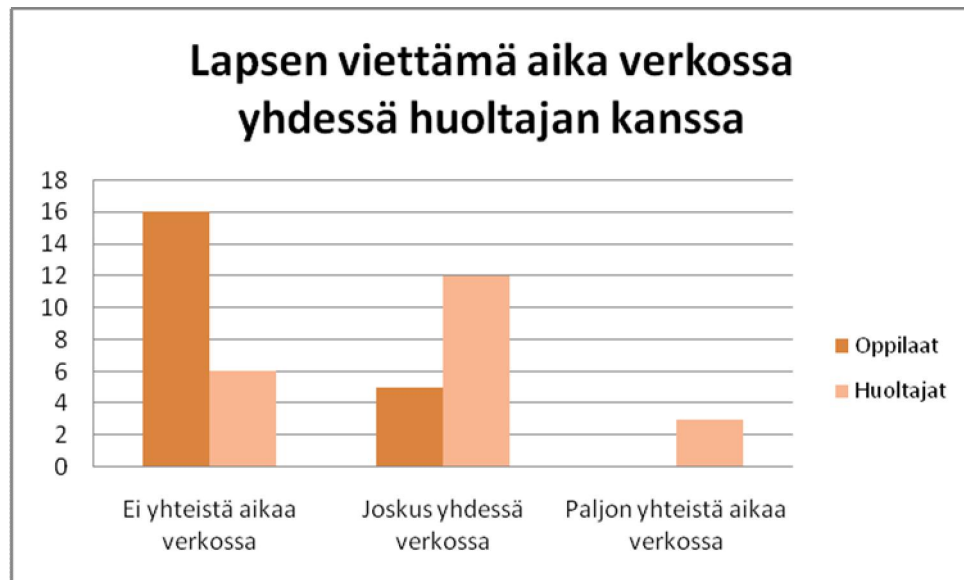
Oppilaista viisi oli sitä mieltä, että perheessä olevat säännöt ovat tiukat. Huoltajien vastaava luku oli hieman korkeampi, eli yhdeksän. Tästä voi päätellä, että osa huoltajista mieltää perheen säännöt tiukoiksi, kun taas oppilaat kokevat, että perheessä on vain jonkin verran sääntöjä. Tiukat säännöt olivat vastausten mukaan todella tiukkoja, ja ne koskivat muun muassa verkossa oloaikaa, kiellettyjä sivustoja, pelaikaa verkossa ja ikärajojen noudattamista. Oppilaat, jotka kokivat perheen säännöt tiukoiksi, osasivat heti nimetä säännöt, joita perheessä on. Tämä herättää kysymyksen, miksi nämä oppilaat osasivat heti nimetä säännöt. Onko nämä säännöt kirjattu johonkin ylös? Tulleetko huoltaja todella tietyn ajan jälkeen patistamaan lasta muihin aktiviteetteihin?

Vaikka oppilaat ja huoltajat, jotka kokivat perheessä olevan tiukat säännöt verkon käytöstä, ilmeni näissä vastauspareissa eroavaisuuksia. Nämä eroavaisuudet ilmenivät muun muassa aikarajan suhteen. Osalla oppilaista ja huoltajista oli eri käsitys siitä, kuinka kauan ja mihin aikaan päivästä verkossa saa viettää aikaa. Vain yksi vastaajapari korreloitui täydellisesti keskenään. Se oli, että verkon käyttöön pitää olla lupa ja siellä saa olla korkeintaan yhden tunnin päivässä. Oppilas tosin lisäsi tähän vielä sen, että pornosivuille ei saa mennä ja että klo 20:n jälkeen ei saa enää mennä verkkoon. Näitä asioita huoltaja ei maininnut.

Kahdessa perheessä sekä huoltajan että oppilaan näkökulmasta sääntöjä ei ole lainkaan ja nämä vastaukset korreloituivat täysin keskenään.

Toinen Elämä -hankkeen (2008) tuloksista käy ilmi, että säännöt ovat hyvin samankaltaisia verrattuna oman tutkimukseni tuloksiin. Säännöt liittyvät kellonaikaan, jonka jälkeen verkkoon ei saa enää mennä. Muita sääntöjä ovat aikarajoitus verkossa ja huoltajan kanssa yhdessä sovitut, sallitut sivustot. Ainoa suuri eroavaisuus näiden tutkimusten välillä on se, että Toinen Elämä -hankkeen (2008) tulosten mukaan huoltajat käyttävät paljon rangaistuksena internet- tai pelikieltoa. (Tossavainen 2008.) Omassa tutkimuksessani vain yksi henkilö mainitsi kyseisen asian perheen tavaksi.

Kolmannessa kuviossa tarkastelen lapsen ja huoltajan yhdessä viettämää aikaa verkossa.

KUVIO 3. Lapsen ja huoltajan viettämä yhteinen aika verkossa.

Kuvio 3 on mielenkiintoinen, sillä huoltajan ja oppilaan vastaukset eroavat hyvin paljon toisistaan. Yhteenvetona voi sanoa, että lapset eivät koe huoltajan viettävän aikaa heidän kanssaan verkossa, mutta huoltajat näkevät asian toisin. Oppilaista 16 vastasi, että yhteistä aikaa verkossa huoltajan kanssa ei ole lainkaan. Huoltajista näin vastasi vain kuusi. Oppilaat, jotka vastasivat, etteivät koskaan vietä aikaa verkossa huoltajan kanssa, sanoivat käyttävänsä verkkoa yksin, kavereiden tai sisarusten kanssa.

Kaikki 21 oppilasta vastasivat kuitenkin käyttävänsä verkkoa ensisijaisesti yksin. Olisi mielenkiintoista tietää, miksi huoltajan ja oppilaan vastaukset eroavat niin paljon toisistaan. Kokeeko huoltaja, että jos hän ohimennen katsoo, mitä lapsi verkossa tekee, hän viettää tällöin aikaa verkossa lapsen kanssa? Vai eivätkö lapset halunneet kertoa viettävänsä verkossa aikaa yhdessä huoltajan kanssa? Toisaalta, myös monet muut tutkimukset osoittavat, että lapset ovat melko yksin verkkomaailmoissa.

Toinen Elämä -hankkeen (2008) selvityksessä ei suoraan kysytty vastaajilta, viettävätkö he aikaa verkossa yhdessä aikuisen kanssa. Kuitenkin selvityksestä käy ilmi, että

monet 12–13-vuotiaat lapset ovat esimerkiksi pelanneet K18-pelejä (pojista noin 70 %), katsoneet K18-elokuvia (pojista noin 40 %), kohdanneet verkossa jotakin ahdistavaa (tytöistä ja pojista noin 40 %) ja törmänneet siellä alastonkuviin (tytöistä ja pojista noin 40 %). Selvityksen yhteenvedossa kehoitetaan huoltajia tutustumaan lasten ja nuorten virtuaaliseen elämään, sillä kyseisen tutkimuksen mukaan lapset ja nuoret käyttävät verkkoa yksin. (Tossavainen 2008.)

Mä oon aina netissä yksin. Mesessä juttelen kavereiden kans. Emmä koskaan vietä aikaa verkossa mun vanhempien kans.

No joskus mä katon mun vanhempien kans netistä jotain urheiluun liittyviä asioita, mut yleensä mä oon koneella kavereiden kans.

Mä oon netissä yleensä yksin. Mut jos kavereita on käymässä, niin sit mä oon niiden kans siellä.

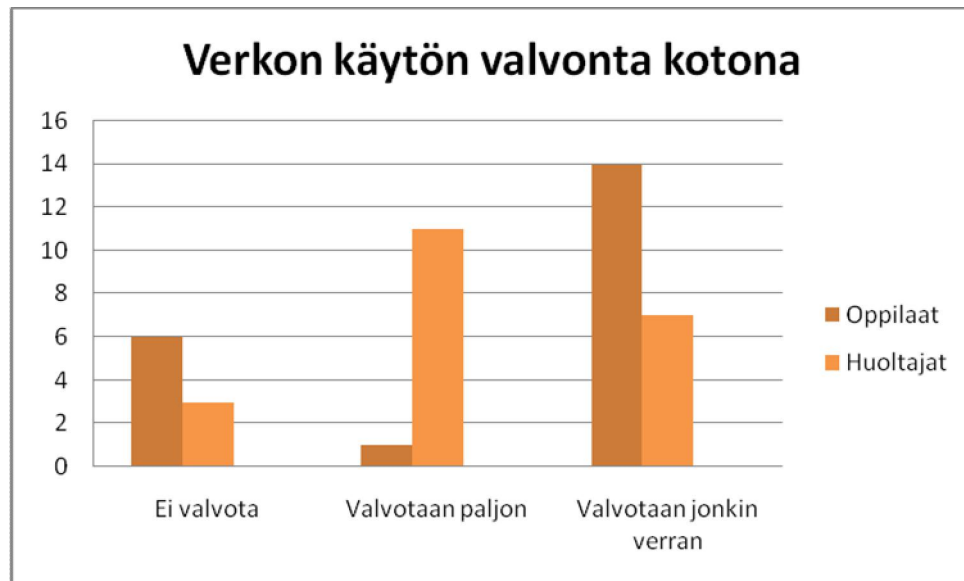
Oppilaista viisi vastasi viettävänsä aikaa joskus verkossa huoltajan kanssa ja huoltajien vastaava luku on 12. Tässäkin on aika suuri ero lasten ja huoltajien vastausten välillä. Uskon tässäkin olevan kyse näkemyseroista lapsen ja aikuisen välillä. Lapsi ei koe, että aikuinen viettää aikaa hänen kanssaan verkossa, jos aikuinen sivusilmällä, joskus katsoo, mitä lapsi verkossa puuhaa. Aikuinen sen sijaan ehkä kokee tämän sivusilmällä katsomisen olevan yhteistä aikaa verkossa lapsen kanssa.

Huoltajista kolme koki viettävänsä paljon aikaa lapsen kanssa internetissä, mutta lapsista näin ei kokenut kukaan. Eniten erosi vastaus, jossa lapsi kertoi, ettei koskaan vietä aikaa verkossa huoltajan kanssa. Lapsen huoltaja sen sijaan vastasi viettävänsä paljon aikaa lapsen kanssa verkossa. Huoltaja oli jopa nimennyt sivut, joilla yhdessä lapsen kanssa käydään.

Lapset eivät osanneet tarkasti sanoa, mitä he yhdessä huoltajan kanssa verkossa tekevät. Vain muutama kertoi konkreettisen esimerkin siitä, millä sivuilla yhdessä liikutaan. Kolme oppilasta vastasi, että sivustot, joilla käydään yhdessä liittyvät urheiluun

tai tiedonhakuun. Yksi oppilaista kertoi viettävänsä huoltajan kanssa aikaa tietokoneella silloin, kun huoltaja neuvoa hänelle joitakin tietokoneohjelmia.

Neljännessä kuviossa tarkastelen sitä, kuinka huoltajat valvovat lapsen verkon käyttöä kotona.

KUVIO 4. Verkon käytön valvonta perheessä.

Verkon käytön valvonnalla tarkoitan tutkimuksessani esimerkiksi tietokoneen paikkaa kodissa. Onko se yhteisissä tiloissa, vai kenties lapsen omassa huoneessa. Pyrin myös selvittämään, ovatko huoltajat asentaneet tietokoneisiin joitakin esto-ohjelmia suojaamaan lasta haitallisilta verkkosisällöiltä. Lisäksi tarkoitan tässä verkon käytön valvonnalla sitä, käykö huoltaja välillä tarkistamassa, mitä lapsi verkossa tekee.

Taulukko 4 on mielenkiintoinen, sillä eroavaisuuksia on paljon. Kuusi oppilaista on sitä mieltä, että valvontaa ei ole lainkaan ja huoltajien vastaava luku on kolme. Näillä kuudella oppilaalla tietokone on omassa huoneessa. Tässä voi taas olla kyse näkemyseroista. Huoltaja voi kokea, että valvoo verkon käyttöä esimerkiksi esto-ohjelmin, kun lapsi ei asiaa koe niin. Huoltaja voi myös kokea valvonnaksi sen, että käy joskus katsomassa, mitä lapsi verkossa tekee, mutta lapsen mielestä se ei ole valvontaa.

Vain yksi oppilaista kokee, että valvontaa on paljon, mutta huoltajien vastaava luku on 11. Tässä on aika huikea ero huoltajien ja lasten vastausten välillä ja syitä voi olla monia. Tutkimukseni avoimista vastauksista päätellen, huoltajien mielestä valvonta on tiukkaa, jos koneeseen on asennettu erilaisia esto-, tai suodatinohjelmia. Huoltajien mukaan myös satunnainen ”syrjäsilmailulla” vilkuilu on tiukkaa valvontaa. Lisäksi huoltajat kokevat valvonnan olevan tiukkaa, jos kone on sijoitettu yhteisiin tiloihin, esimerkiksi olohuoneeseen. Yllättävää oli, että useimmat lapsista eivät tienneet, onko tietokoneeseen asennettu esto-ohjelmia vai ei. Myös tämä saattoi vaikuttaa siihen, että vastaukset erosivat niin paljon toisistaan.

Mulla on oma läppäri. Mun vanhemmat luottaa siihen, et mä en mee kielletyille sivuille. Mä en tiedä esto-ohjelmista. No mut kyl joskus mun vanhemmat kyselee, et kenen kans mä oon mesessä.

Mulla on oma salasana koneelle, jota mun vanhemmat ei tiedä, eli ne ei pääse mun koneelle.

Meillä on monta konetta. Lähinnä alakerrassa. Mä en tiedä esto-ohjelmista, mut tietyt sivut on kielletty, esim. IRC-Galleria.

Toinen Elämä -hankkeen (2008) selvityksen mukaan huoltajat valvovat verkon käyttöä esimerkiksi sopimalla tietyt sivustot, joilla lapsi saa käydä. Selvityksen mukaan noin 40 % 10–12-vuotiaiden lasten kanssa on sovittu tietyt, sallitut sivustot. Luku tippuu 13–15-vuotiaiden lasten kohdalla huomattavasti, noin 12 prosenttiin. Kodin yhteisissä tiloissa tietokonetta käyttää 12–13-vuotiaista noin 70 % tytöistä ja omassa huoneessa noin 45 %. Poikien vastaavat luvut selvityksen mukaan ovat noin 55 % kodin yhteisissä tiloissa ja omassa huoneessa noin 50 %. (Tossavainen 2008.) Esto-, tai suodatinohjelmien käyttöä perheiden tietokoneissa hanke ei selvittänyt.

Viidennessä kuviossa tarkastelen verkkoon liittyviä ahdistavia tai pelottavia asioita.

KUVIO 5. Pelottavaan / ahdistavaan seikkaan törmääminen verkossa lapsen ja huoltajan näkökulmasta.

Kuvio 5 on melko ristiriitainen, sillä huoltajien mukaan lapset ovat törmänneet ikäviin asioihin verkossa, mutta lapset eivät koe niin tehneensä. Vain yksi oppilaista (tyttö) kertoi törmänneensä suosittuilla Gosupermodel-sivustolla asiattomiin keskusteluihin, jotka olivat häntä ahdistaneet. Huoltajista kahdeksan kertoi lapsensa törmänneen johonkin ahdistavaan tai pelottavaan seikkaan verkossa. Tällöin lapsi on huoltajan mukaan itse tullut kertomaan asiasta, jolloin siitä on keskusteltu yhdessä. Huoltajista 13 vastasi, ettei lapsi ole törmännyt verkossa ahdistaviin asioihin.

Koska niin harva lapsista oli omien sanojensa mukaan kohdannut verkossa jotakin ahdistavaa, kehotin oppilaita miettimään, miten he toimisivat, jos niin tapahtuisi. Vastauksen mukaan he kertoisivat verkossa kohtaamastaan ahdistavasta materiaalista huoltajalle vaihtelevasti. Vain kolme oppilaista sanoi kertovansa varmasti huoltajalle, jos kohtaisi jotakin ahdistavaa. Oppilaista 12 vastasi kertovansa ”ehkä” jommalle kum-

malle huoltajista tai kavereille. Oppilaista kolme vastasi, ettei kertoisi asiasta kenellekään ja kolme vastasi riippuvan sivuston laadusta, sanoisiko asiasta huoltajalle tai jollekin muulle. Eniten erosi vastauspari, jossa lapsi sanoi, ettei koskaan juttele verkon käytöstä huoltajan kanssa, eikä varsinkaan kertoisi mistään inhottavasta, verkossa kohtaamastaan asiasta huoltajalle. Lapsen huoltaja sen sijaan kertoi keskustelelevansa lapsensa kanssa, jos tämä kohtaa verkossa jotakin mieltä painavaa.

Mä en oo kohdannu verkossa koskaan mitään inhottavaa. Mut jos niin kävis, ni kertotin mun kavereille.

En oo törmännyt koskaan mihinkään pahaan juttuun netissä. Jos törmäisin, kertoisin ehkä isälle siitä.

Mä en kertoisi netissä olevasta pahasta jutusta kellekään, vaan pitäisin tiedon itselläni. Mä en juttele mun netin käytöstä mun vanhempien kans.

Joskus mä oon törmänny tyhmiin keskusteluihin Gosupermodelissa. Ja sit kun oli hyvä hetki, mä kerroin siitä mun äidille.

Toinen Elämä -hankkeen (2008) selvityksen mukaan 12–13-vuotiaista pojista lähes 40 % ja tytöistä hiukan enemmän oli törmännyt verkossa joskus johonkin ahdistavaan tai järkyttävään asiaan. Asioita, jotka olivat ahdistaneet, olivat muun muassa:

- seksi
- kauhu
- väkivalta
- eläinräökkäys
- kouluampumiset
- pelottelupelit
- uutiset ja kirjoitukset. (Tossavainen 2008).

Tutkimukseni tulosten perusteella voidaan tehdä seuraavia johtopäätöksiä:

- Huoltajat ovat hyvin tietoisia verkkosivustoista, joilla lapsi liikkuu.
- Lapsilla ja huoltajilla on erilainen käsitys perheen säännöistä internetin käyttöön liittyen.
- Säännöt liittyen verkon käyttöön ovat lapsille epäselviä.
- Lapset viettävät harvoin aikaa verkossa huoltajan kanssa.
- Lapset eivät koe, että heidän verkon käyttöönsä valvotaan paljon.
- Lapset saavat olla melko vapaasti verkossa.
- Lapset eivät ole kohdanneet verkossa ahdistavia asioita.
- Lapset eivät mielellään kertoisi huoltajalle, jos he kohtaisivat verkossa jotakin ahdistavaa.

6 POHDINTA

Tutkimukseni mukaan lapset ja huoltajat ovat melko eri aaltopituudella verkon käyttöön liittyvistä asioista. Aikuiset kyllä tietävät suurin piirtein, millaisilla sivustoilla lapset liikkuvat, mutta he eivät keskity asiaan sen kummemmin. Myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton kyselyn (2006) mukaan aikuisten tietoisuus lasten verkon käytöstä on vaihtelevaa. (TNS Gallup 2006.)

Tutkimukseni tulosten mukaan aikuisille tuntuu riittävän se, että he tietävät sivustot, joilla lapsi käy. He uskottelevat olevansa perillä lastensa verkkomaailmoista, vaikka näin ei välttämättä todellisuudessa ole. Kun he ohimennen vilkaisevat, millä sivustolla lapsi liikkuu, he kokevat valvovansa lapsen verkon käyttöä. Tai kun he käyvät joskus lapsen huoneessa katsomassa, mitä lapsi tekee, he kokevat viettävänsä aikaa verkossa lapsen kanssa. Lasten näkökulmasta katsottuna lapset saavat melko vapaasti käyttää internetiä ja he kantavat suurimman osan internetin käyttöön liittyvästä vastuusta itse. He ovat yleensä yksin verkon äärellä.

Kuten jo aiemmin olen osoittanut, oman tutkimukseni tulokset ovat hyvin samankaltaisia Toinen Elämä -hankkeen (2008) tulosten kanssa. Lapset ovat melko yksin verkkomaailmoissa ja aikuiset eivät ole tarpeeksi tietoisia lasten verkkomaailmoista. (Tosavainen 2008.)

Vaikka aikuiset ovatkin tietoisia niistä sivustoista, joilla lapsi liikkuu, se ei riitä. Uskon, että oman tutkimukseni tulosten ristiriitaisuuteen aikuisen ja lapsen vastausten välillä vaikuttaa eniten *näkemyserot*. Lapsi ja aikuinen ajattelevat verkon käyttöön liittyvistä asioista eri tavalla, jonka vuoksi olisi erittäin suotavaa, että aikuiset ja lapset keskustelisivat enemmän verkkoon liittyvistä asioista kotona.

Tärkeintä olisi sopia selkeät säännöt verkon käyttöön liittyen niin, että ne ovat molemmille osapuolille selvät. Tietenkin lapsen kasvaessa rajoista voidaan keskustella yhdessä ja säännöt voivat luonnollisesti muuttua lapsen iän mukaan.

Kun asioista keskustellaan avoimesti, tulee lapselle tunne, että hänestä välitetään ja että hänestä ollaan kiinnostuneita. Toisaalta, vaikka säännöt ja rajat verkon käyttöön

olisivatkin perheessä selvät, ei ole itsestään selvyys että lapsi niitä noudattaa, kuten myös omassa tutkimuksessani kävi ilmi. Tähän vaikuttavat lapsen persoonallisuus ja luonne. Toiset lapset ovat tunnollisia, eivätkä halua rikkoa sääntöjä, kun taas toisille säännöistä lipsuminen on helpompaa ilman omantunnon tuskia. Luottamus lapsen ja aikuisen välillä verkon käytön suhteen on ensiarvoisen tärkeää. Jos luottamus pelaa puolin ja toisin, ei ongelmia käytön suhteen pääse syntymään niin helposti.

Internet ei saisi missään nimessä olla lapsen ainoa intressi. Lapsi tarvitsee myös muita harrastuksia ja kontakteja ystäviin ulkomailmaan. Omassa tutkimuksessani tuli kyllä ilmi, että tutkimusjoukkoni lapsilla oli paljon muitakin harrastuksia kuin internet, ja uskon näin olevan suurimmalla osalla lapsista Suomessa.

Kuten jo aiemmin totesin, valtion tarjoama tuki ei riitä suojaamaan lasta vahingollisilta verkkosisällöiltä. Valtion tarjoama tuki on vain ylimääräistä sen tuen rinnalle, jota aikuisen pitäisi antaa lapselle arjessa. Aikuisen oma esimerkki on tärkeää verkon turvalliselle käytölle. Tosiasia on, että verkon sosiaalinen luonne ei muutu. Päinvastoin, se tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Lasten ja nuorten elämä keskittyy koko ajan enemmän verkkoon muun elämän lomassa. (Matikainen 2008.) Tärkeä asia aikuiselle on tiedostaa tämä tosiasia, osallistua lapsen verkkomailmoihin ja olla kiinnostunut siitä, mitä lapselle kuuluu niin ”oikeassa” elämässä kuin elämässä verkossa.

Aiheesta olisi mielestäni syytä tehdä jatkotutkimusta isommalla tutkimusjoukolla. Tutkimuksen pitäisi keskittyä niihin seikkoihin, jotka vaikuttavat siihen, että lapset ja aikuiset ovat niin eri aaltopituudella verkko-asioista. Olennaisimpia kysymyksiä voisivat olla esimerkiksi:

- Miksi aikuisella on niin suuri kynnyks tutustua lapsen verkkomailmoihin?
- Miksi lapset eivät kerro verkossa kohtaamistaan niin hyvistä kuin huonoistakin asioista aikuiselle?
- Miksi aikaa yhteiselle verkon käytölle ei ole?
- Miksi aikuiset eivät ota tosissaan esimerkiksi pelien ikärajoja?

Muutama vinkki aikuisten verkkotietoisuuden lisäämiseksi:

- Ole kiinnostunut lapsesi verkon käytöstä. Kysele, keskustele, ihmettele!
- Ota selvää lapsesi suosikkisivustoista. Älä arvaile niiden sisältöjä.
- Pyydä tukea verkkotietämykseen toisilta huoltajilta, opettajilta, järjestöiltä
- Pyydä vanhempainiltaa, jossa käsitellään lasten verkkotottumuksia
- Jos lapsi tulee kertomaan järkyttävästä asiasta verkossa, älä tuomitse häntä, vaan kiitä, että lapsi tuli kertomaan asiasta.
- Sopikaa tietty päivä, jolloin käytätte verkkoa yhdessä: pelaatte, teette ostoksia tai surffaatte.

Näiden sivustojen avulla pääsee alkuun ja saa varmasti tukea verkkotietämyksen lisäämiseksi:

- www.mediakasvatus.fi
- www.tietoturvakoulu.fi
- www.vet.fi
- www.kuluttajavirasto.fi
- www.ficora.fi (viestintävirasto)
- www.mll.fi

LÄHTEET

- Ermi, L., Heliö, S. & Mäyrä, F. 2004. Pelien voima ja pelaamisen hallinta – Lapset ja nuoret pelikulttuurien toimijoina. Tampere: Hypermedialaboratorion verkkojulkaisuja 6.
- IRC-Galleria . 2007. IRC-Gallerian etusivu ja Tietoja IRC-Galleriasta käyttäjien vanhemmille. Viitattu 27.1.2009. www.irc.fi ja <http://irc-galleria.net/parentsinfo.php>.
- Jokiranta, E. 2008. ”Välillä vakavaa, välillä ei”. Nettikiusaaminen nuorten keskuudessa. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, viestinnän koulutusohjelma.
- Järvinen, A. 2003. Verkkopelien ABC – Doomista MMORPGiin, Quakesta roolipeleihin. Mediumi. Verkkojulkaisu: <http://www.m-cult.net/mediumi/article.html?articleId=231&print=1&lang=fi>.
- Kangas, S., Lundvall A. & Sintonen, S. 2008. Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinäkuoressa. Lasten ja nuorten mediafoorumi. Liikenne- ja viestintäministeriö 2008.
- Kareinen, K. 2009. Moni teini-ään parisuhde saa alkunsa netin kautta. Mielipidekirjoitus. Helsingin Sanomat 18.1.2009.
- Kotilainen, S. & Rantala, L. 2008. Nuorten kansalaisidentiteetit ja mediakasvatus. Helsinki: Edita.
- Kotilainen, S. & Sintonen, S. (toim.) 2005. Mediakasvatus 2005. Kansalliset kehittämistarpeet. Oikeusministeriön julkaisu 5.
- KRP valvoo internetiä tehostetusti. 2008. YLE uutiset 24.9.2008. Verkkojulkaisu: http://www.yle.fi/uutiset/kotimaa/2008/09/krp_valvoo_internetia_tehostetusti_359282.html
- Kupiainen, R., Sintonen, S. & Suoranta, J. 2007. Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet. 3-25. Teoksessa Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1.
- Laajakaistainfo. 2007. Laajakaistan levinneisyys ja saatavuus. Verkkomateriaali: http://www.laajakaistainfo.fi/laajakaista_tanaan/index.php.
- Lapsen oikeudet ovat aikuisten velvollisuuksia. Kirjoitus julkaistu Pelastakaa lapset ry:n sivuilla. <http://www.pelastakaalapset.fi/nettivihje/fi/tietopankki/lapsen-oikeudet>.
- Lapsen oikeuksien yleissopimus. 1989. Yhdistyneet Kansakunnat. Verkkomateriaali: http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007, 2§. Suomen Laki.
- Lundvall, A. & Mustonen, A. 2006. Viisaasti verkossa-Tukioppilasaineisto.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2006. Netin kuvagalleriat nuorten elämässä-

kyselytutkimus. Verkkojulkaisu:

http://vanhemmat.mll.fi/lapsetjamedia/files/MLL_galleriaraportti_2007.pdf

Matikainen, J. 2008. Verkko kasvattajana. Helsinki: Palmenia.

Mediakasvatuskeskus Metka. 2006. Noin kymmenen askelta mediavanhemmukseen – vanhemmat lapsen saattajina medioiden maailmassa. Verkkomateriaali:

[http://www.mediamuffinssi.fi/mediametka/Noin% 20kymmenen% 20askelta% 20media vanhemmuuteen.pdf](http://www.mediamuffinssi.fi/mediametka/Noin%20kymmenen%20askelta%20media%20vanhemmuuteen.pdf).

Mediakasvatus osaksi lapsen arkea. Kirjoitus julkaistu Mannerheimin Lastensuojeluliiton sivuilla 4.10.2007. <http://www.mll.fi/?x34302=2420348>.

Mikkonen, J. 2008. Tiedon viemää. Keskisuomalainen 13.4.2008, 15.

MTV 3. 2007. Poika tuomittiin sakkoihin ja korvauksiin YouTube-jutussa. Verkkouutinen:

<http://www.mtv3.fi/uutiset/rikos.shtml/arkistot/rikos/2007/08/554806>.

Mustonen, A. & Salokoski, T. 2007. Median vaikutukset lapseen ja nuoriin. Mediakasvatusseuran julkaisu 2.

Niinistö, H. & Ruhala, A. 2007. Artikkeliteoksessa Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseuran julkaisu 1.

Opetushallitus & Suomen vanhempainliitto. 2007. Laadua kodin ja koulun yhteistyöhön. Verkkomateriaali: <http://www.edu.fi/julkaisut/laatuayht.pdf>.

Oulun yliopisto. 2009. Survey-tutkimus. Verkkomateriaali:

<http://cc.oulu.fi/~lml/amkk/survey.htm>.

Pajamäki-Alasara, T. 2007. Vanhemmat ja itsenäistyvä nuori-projekti. Verkkojulkaisu: [http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/7644ec9ca50f42aaa6e58d7733d22fc5/1251793526/application/pdf/4134652/MLL% 20VIN% 20raportti% 202007.pdf](http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/7644ec9ca50f42aaa6e58d7733d22fc5/1251793526/application/pdf/4134652/MLL%20VIN%20raportti%202007.pdf).

Pelastakaa Lapset. 2007. Lapsen ääni 2007 -kysely. Julkaistu Pelastakaa Lapset ry:n sivuilla:

http://www.pelastakaalapset.fi/assets/files/nettivihje/kyselyt/Lapsen_aa7.ni2007.

Peura, J., Veikkolainen, A., Kankkonen, M. & Suutarla, A. 2006. Mediakasvatuksen työkirja. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Verkkojulkaisu:

http://jkk.mll.fi/tyokirjat/tyokirjat_070206/JKK_MediaTK_MLL.pdf.

Taloustutkimus Oy 2007. Nuorison mediankäyttö 2007.

Tilastokeskus. 2007. Ikärajatutkimus. Valtion elokuvatarkastamo.

Tilastokeskus. 2008. Internetin käyttötarkoitukset keväällä 2008. Verkkomateriaali:

http://www.stat.fi/til/sutivi/2008/sutivi_2008_2008-08-25_tau_001.html.

TNS Gallup. 2006. Lasten vanhempien nettitietoisuus. PowerPoint-esitys.

TNS Gallup. 2008. Lasten mediankäytön rajoittaminen suomalaisperheissä. Viestintäviraston julkaisu 2008. Verkkojulkaisu:
http://www.ficora.fi/attachments/suomi_A_L/5BJpXL0eJ/Files/CurrentFile/Julkaisu102008lastenmediakauttotutkimus.pdf.

Tossavainen, T. 2008. Toinen Elämä- hanke. Verkkomateriaali:
<http://www.toinenelama.fi/>.

Tuominen, S. & Mustonen, A. 2007. Tunteella ja järjellä nettiin – internetissä tarvitaan uudenlaisia mediataitoja. 137-150. Teoksessa Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseuran julkaisu 1.

Valtion elokuvatarkastamo (VET). Verkkomateriaali: www.vet.fi.

Valtion elokuvatarkastamo, 2008. Verkkopeleistä tehtävä ilmoitukset elokuvatarkastamolle. Tiedote 22.10.2008. Verkkomateriaali: http://www.vet.fi/tiedotteet/vet_tiedote_2008_10_22.php.

Vesterinen, O. 2007. Mediakasvatus oppilaitosinstituution yhte(nä)isenä alueena. 73-85. Teoksessa Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseuran julkaisu 1.

YLE 2008. KRP valvoo internetiä tehostetusti. Verkkouutinen:
http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2008/09/krp_valvoo_internetia_tehostetusti_359282.html.

LIITTEET

Liite 1. TUTKIMUSLUPALOMAKE

Vantaalla 10.10.2008

TUTKIMUSLUPA Rajakylän koulun 6 A-luokan oppilaat ja heidän huoltajansa

Hei! Valmistun syksyllä 2009 medianomiksi Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Opiskeluissani olen erikoistunut mediakasvatukseen, jota pidän erittäin tärkeänä asiana yhteiskunnassamme. Olen ollut mukana useissa eri mediakasvatusprojekteissa ja olen myös Mannerheimin lastensuojeluliiton TUNNE-kouluttaja. Teen opinnäytetyöni yhteistyössä Mediakasvatusseuran kanssa ja aiheeni on *Perheen yhteinen internetin käyttö*.

Tutkimusmenetelminä käytän opinnäytetyössäni haastattelua oppilaille ja kyselylomaketta huoltajille. Kyselylomakkeen saatte paperiversiona kotiin lapsen mukana. Oppilaiden haastattelu kestää noin viisi minuuttia ja huoltajien kyselylomakkeen täyttö kotona vie suunnilleen saman verran aikaa.

Lastenne, tai teidän henkilöllisyytenne ei tule missään vaiheessa yleiseen tietoon. Valmiissa opinnäytetyössäni mainitaan koulu ja luokka-aste.

Kiitos, jos haluatte tehdä yhteistyötä tärkeän asian eteen ja olla luomassa uutta tietoa mediakasvatuksen saralla.

Ystävällisin terveisin,

Maaret Räikkönen
Sähköposti: MaaretR@gmail.com
Puh: 040-8271207

Lapsen nimi: _____

Huoltajan / huoltajien nimet: _____

Annan luvan haastatella lastani ja vastaan /vastaamme huoltajille suunnattuun kyselylomakkeeseen____

En anna lupaa haastatella lastani, enkä vastaa / emmekä vastaa huoltajille suunnattuun kyselylomakkeeseen____

Palautattehan tämän lomakkeen viim. viikolla 42. Kiitos.

Liite 2. KYSELYLOMAKE OPPILAILLE

Vantaalla 24.10.2008

Perheen yhteinen internetin käyttö / kyselylomake Rajakylän koulun 6 A-luokan oppilaille / Maaret Räikkönen (MaaretR@gmail.com), Jyväskylän amk, viestinnän ko.

Oppilaan nimi: _____

Huoltajan / Huoltajien nimet: _____

1. Millaisilla internet-sivuilla käyt? Mainitse ainakin yksi suosikkisivustosi.

2. Onko teillä kotona internetin käyttöön liittyviä sääntöjä? Millaisia ne ovat?

3. Oletko yleensä koneella yksin, kavereiden, sisarusten vai aikuisen kanssa?

4. Miten aikuiset valvovat internetin käyttöäsi kotona? (esim. tietokoneen sijainti, esto-ohjelmat jne.)

5. Jos kohtaat internetiä käyttäessäsi jotakin ahdistavaa tai pelottavaa, kenen puoleen käännyt? Millaisiin epämiellyttäviin asioihin olet törmännyt?

Liite 3. KYSELYLOMAKE HUOLTAJILLE

Vantaalla 24.10.2008

Perheen yhteinen internetin käyttö / kyselylomake Rajakylän koulun 6 A-luokan oppilaiden huoltajille / Maaret Räikkönen (MaaretR@gmail.com), Jyväskylän amk, viestinnän ko.

Oppilaan ja huoltajan / huoltajien nimet: _____

1. Nimeä internet-sivut, joilla tiedät lapsesi käyvän?

2. Millaisia internetin käyttöön liittyviä sääntöjä perheessänne on? (mihin aikaan vuorokaudesta, kuinka kauan jne.)

3. Vietätkö / vietättekö aikaa lapsenne kanssa internetissä seuraamalla, mitä hän siellä tekee?

4. Miten valvot / valvotte lapsenne internetin käyttöä? (tietokoneen sijainti kodissa, esto-ohjelmat jne.)

5. Miten ohjaat lasta, jos hän on kohdannut internetissä jotakin pelottavaa / ahdistavaa?

vaa? Voit myös kertoa esimerkkejä ko. internet-sisällöistä.

Kyselyyn vastasi:

äiti__

isä__

muu huoltaja__